

TREBALL FINAL DE GRAU
GRAU EN TURISME
MAIG, 2023

**EL TURISME COM A DINÀMICA
NEOCOLONIAL**

**Anàlisi de les dinàmiques
neocolonials entre Europa i Àfrica
des d'una perspectiva turística**

**ALUMNA: FATOUMATA TOURAY
SILLAH
TUTOR: DR. JOSÉ ANTONIO
DONAIRE**

AGRAÏMENTS

En primer lloc, vull donar les gràcies al meu tutor, José Antonio Donaire, per guiar-me i acompanyar-me en aquest procés tan significatiu i determinant en el meu recorregut acadèmic a la universitat. Els seus consells i orientació han estat crucials en l'elaboració d'aquest treball i haver compartit aquest procés amb ell ha estat molt gratificant. Aprendre de la seva experiència i coneixements ha estat un plaer i agraeixo el temps que ha dedicat en resoldre els meus dubtes i l'ajuda que m'ha atorgat en els moments més difícils. No podria haver tingut un tutor immillorable.

Seguidament, vull agrair l'acompanyament del meus companys de grau que han passat pel mateix procés. Compartir aquesta experiència amb ells ha estat molt satisfactori i haver pogut compartir aquest procés, ajudar-nos i aconsellar-nos en l'elaboració dels nostres treballs de fi de grau ha estat tot un plaer.

I per acabar, vull agrair als meus familiars i amics per tot el suport i acompanyament que m'han donat durant aquests mesos. Gràcies per confiar en les meves capacitats i animar-me a continuar en els moments més durs.

RESUM

El turisme és una activitat econòmica que ha fomentat el desenvolupament econòmic, social i cultural de moltes destinacions del nostre planeta. Molts països han aprofitat els seus recursos i atractius per generar riquesa, i el turisme ha contribuït a generar un aprofitament generalitzat d'aquests inputs. Però també és un fenomen que s'ha instrumentalitzat per portar a terme un conjunt de dinàmiques que perpetuen antics sistemes colonials camuflats en inversions de capital, infraestructures, ajudes humanitàries, crèdits impagables, explotació de recursos i matèries primeres. El turisme és un sector econòmic que ha contribuït en la reproducció i la reiteració de l'exotisme que s'utilitza com a eina de transacció en la venda i promoció de les destinacions africanes que han estat antigues colònies europees.

Aquest treball cerca determinar si els fluxos turístics dels turistes europeus als països africans que varen ser antigues colònies europees es poden entendre i interpretar des d'una perspectiva neocolonial. És a dir, determinar si el turisme ha col·laborat en la perpetuació de les dinàmiques neocolonials que s'estan duent a terme en el continent africà i estudiar el seu paper i la responsabilitat en aquesta contingència.

PARAULES CLAU

Colonialisme, neocolonialisme, turisme, fluxos turístics, influència, intervenció, domini.

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ	6
1.1 OBJECTIUS	9
1.2 METODOLOGIA	10
2. MARC TEÒRIC	13
2.1 EI COLONIALISME: COM CREAR UN MÓN DESIGUAL	13
Causes i Conseqüències del colonialisme	16
Tipologies de colònies	17
Diferències entre Colonialisme i Imperialisme	19
2.2 EL POSTCOLONIALISME	20
Postcolonialisme o neocolonialisme?	21
Les noves potències neocolonials	23
2.3 EL TURISME COM A SISTEMA NEOCOLONIAL	25
La indústria turística com peça de les dinàmiques neocolonials	28
El turista i el seu paper catalitzador en la creació de les noves identitats nacionals postcoloniales	30
3. COS DEL TREBALL	31
3.1 ANÀLISI QUANTITATIVA DE L'ARRIBADA DE TURISTES ESTRANGERS ALS PAÏSOS AFRICANS DURANT EL 2019	31
Idees Principals	32
Observacions	54
3.2 ANÀLISI QUALITATIVA DE LES RESPOSTES D'UNA IA (INTEL·LIGÈNCIA ARTIFICIAL): CHAT GPT	57
Observacions	57
4. CONCLUSIONS	64
REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES	70

ÍNDIX DE MAPES

Mapa 1: Possessions europees a Àfrica, amb base als acords presos a la Conferència de Berlín (1885)	15
---	----

ÍNDIX D'IMATGES

Imatge 1: Tipologies de colònies	17
Imatge 2: Règims d'exploració de les colònies	18

ÍNDIX DE TAULES

Taula 1: Turistes internacionals a Marroc	34
Taula 2: Turistes internacionals a Algèria	34
Taula 3: Turistes internacionals a Tunísia	35
Taula 4: Turistes internacionals a Egipte	36
Taula 5: Turistes internacionals a Gàmbia	37
Taula 6: Turistes internacionals a Senegal	37
Taula 7: Turistes internacionals a Cap Verd	38
Taula 8: Turistes internacionals a Guinea Conakry	39
Taula 9: Turistes internacionals a Mali	39
Taula 10: Turistes internacionals a Costa de Marfil	40
Taula 11: Turistes internacionals a Burkina Faso	41
Taula 12: Turistes internacionals a Sierra Leone	42
Taula 13: Turistes internacionals a Benin	42
Taula 14: Turistes internacionals a Togo	43
Taula 15: Turistes internacionals a Ghana	44
Taula 16: Turistes internacionals a Nigèria	44
Taula 17: Turistes internacionals a Camerun	45
Taula 18: Turistes internacionals a Congo	46
Taula 19: Turistes internacionals a Angola	46
Taula 20: Tursites internacionals a Namíbia	47

Taula 21: Turistes internacionals a Sudan	48
Taula 22: Turistes internacionals Etiòpia	49
Taula 23: Turistes internacionals a Kènia	50
Taula 24: Turistes internacionals a Tànzania	50
Taula 25: Turistes internacionals a Ruanda	51
Taula 26: Turistes internacionals a Moçambic	52
Taula 27: Turistes internacionals a Zimbàbue	52
Taula 28: Turistes internacionals a Sudàfrica	53
Taula 29: Turistes internacionals a Madagascar	54

1. INTRODUCCIÓ

La societat en la qual vivim és producte d'un gran nombre de successos que han marcat l'existència de tots els individus que habiten aquest planeta. Successos marcats per la tragèdia, la destrucció, la desigualtat i la pèrdua d'identitat. Per arribar al present, l'ésser humà ha recorregut un gran trajecte. Un trajecte ple d'aventures i obstacles que l'han obligat a plantejar-se constantment la seva existència, el seu valor com a espècie i la seva finalitat com a individu.

Des dels primers éssers humans, producte d'una evolució biològica, que li ha donat el privilegi o la maledicció de convertir-se en l'espècie dominant dins de la cadena tròfica, fins a l'actualitat, la humanitat s'ha convertit en el seu gran botxí. Al llarg de la història l'ésser humà s'ha transformat en el seu gran enemic a combatre, s'ha enfrontat i enemistat constantment amb l'excusa de la supervivència i ha provocat alguns dels episodis més obscurs de la història.

Un d'aquests episodis dels quals s'arrossegueu les conseqüències és el colonialisme. Segons Uriarte Màxima (2019), el colonialisme és un sistema de dominació per mitjans polítics i militars, d'un país sobre un altre. Un estat d'alt poder econòmic i militar, anomenat metròpoli, exerceix un control directe sobre un territori que es troba fora de les seves fronteres, que s'anomena colònia. No obstant això, aquest fenomen va més enllà de ser un règim polític i econòmic i amb la independència política dels diferents estats no va desaparèixer del tot, sinó que va evolucionar i es va transformar en nous sistemes de control, mitjançant el control de les matèries primeres, els crèdits financers atorgats després de la independència dels països colonitzats, la intervenció política, la desigualtat en el mercat d'importacions i exportacions, etc. I que avui en dia podem considerar sistemes neocolonialistes que perpetuen la desigualtat entre els països desenvolupats i subdesenvolupats i que mantenen el control de les grans potències econòmiques sobre aquests països.

Aquests sistemes han condicionat l'existència de gran part de la població mundial fins avui dia i el sector turístic també té un paper important i clau en la perpetuació

d'aquestes dinàmiques i fins i tot es podria considerar una altra forma de mantenir aquesta dominació per part de les metròpolis, a través de la injecció de capital principalment estranger dins dels sectors turístics dels països antigament colonitzats o per la gran presència de turistes provinents de les antigues metròpolis.

Un gran nombre de destinacions tenen com a reclam turístic el seu llegat colonial. Grans tendències turístiques com el turisme de voluntariat o el turisme de memòria tenen un rerefons colonial del qual no se'n poden desempallegar. No és el mateix l'efecte sobre la població que causa el turisme als països que venen de passats colonials als quals tenen històries imperials (Fàbregas Puig, 2017). Actualment, moltes destinacions turístiques són residus postcolonials que s'han transformat en atractius turístics i tot amb l'objectiu "d'auxiliar" i "dinamitzar" la seva activitat econòmica, però en aquest trajecte es continuen donant dinàmiques que més que ajudar, perpetuen antigues desigualtats entre els diferents agents que hi participen.

Amb aquesta última frase vull introduir quin és el tema en el qual radica aquest treball acadèmic: Les antigues metròpolis europees i la seva influència en la indústria i el mercat turístic de les seves antigues colònies. El turisme té un gran lligam, quasi indestructible, amb el colonialisme, tanmateix, com els grans imperis colonials amb les seves antigues colònies. Aquest treball cerca aclarir aquestes dinàmiques que continuen persistint fins als nostres dies, aprofundir en les mancances d'un procés postcolonial poc exitós en certs països del sud global i sobretot conscienciar sobre com el turisme pot ser una eina o un perjudici per aquests.

S'ha volgut centrar el tema d'aquest treball en els països europeus, els grans protagonistes del fenomen colonial durant el segle XIX, perquè són els que han contribuït considerablement durant els últims segles a teixir el món en el qual vivim en aquests moments. Tot i no haver estat els únics ni els primers, englobar tots els fenòmens precedents al colonialisme modern, el qual es va perpetuar determinantment durant el segle XIX, complicaria encara més l'estudi i anàlisi d'aquestes relacions "postcolonials".

Partint d'això és que s'ha volgut acotar l'anàlisi d'aquest fenomen al colonialisme europeu materialitzat des de principis/mitjans del segle XVI fins a mitjan segle XX envers el continent africà. Ja per si analitzar les relacions i dinàmiques entre dos agents és difícil i complicat, ja que es pot recaure en una anàlisi subjectiva d'acord amb sentimentalismes, seria encara més embolicat afegir a l'equació altres agents, fenòmens i períodes històrics.

El motiu que m'ha portat a fer el meu treball de fi de grau sobre aquesta temàtica és que sempre he sentit una gran curiositat i necessitat d'entendre com les accions d'uns quants poden tenir un impacte tan gran per a uns altres. Aquest motiu és molt personal, perquè de certa manera la meva existència i identitat ha estat molt condicionada per tot el que he esmentat amb anterioritat i sempre he intentat connectar el meu interès pel món turístic amb la meva passió per la geopolítica i les relacions socials. El colonialisme ha impactat de forma directa o indirecta a la meva vida i poder endinsar-me dins d'aquest tòpic, saciarà les meves ganes de comprendre com hem arribat a construir la nostra societat a base d'injustícia i desigualtats.

L'elecció d'aquest tema té un caire personal molt important per mi, perquè essent amant de la història i la geopolítica a més de ser provenir d'un país que ha patit i pateix les conseqüències del colonialisme, com és Gàmbia, vull comprendre i raonar sobre aquest fenomen i com ha impactat en la meva existència com a individu. Descobrir nous plantejaments, reflexionar sobre les meves idees preconcebudes a aquest treball, informar-me sobre l'origen de la societat moderna i transmetre els coneixements que he adquirit durant la seva realització són algunes de les meves grans motivació.

1.1 OBJECTIUS

L'objectiu principal d'aquest treball acadèmic és:

Determinar la relació neocolonial que estableixen les antigues metròpolis europees amb les seves antigues colònies a través dels fluxos turístics, és a dir, analitzar si els fluxos turístics dels europeus cap als països africans es poden llegir des d'una perspectiva neocolonial.

Així doncs, a través d'aquest objectiu principal s'examina aquests fluxos turístics existents en l'actualitat entre metròpolis i colònies. Diagnosticar com el colonialisme continua perpetuant-se mitjançant noves dinàmiques camuflades en un món que es declara defensor dels drets humans i la llibertat individual mentre encara manté estructures hereditàries d'aquest passat colonial.

D'aquest objectiu principal en deriven tres subobjectius que han ajudat a aprofundir i abordar més aquest fenomen i han ajudat a aclarir millor totes les idees plantejades durant aquest estudi:

- ❖ **Estudiar els desplaçaments dels turistes dins del continent africà** i com això impacta en la indústria turística del continent i en la perpetuació de certes dinàmiques desiguals entre els diferents agents.
- ❖ **Determinar si les diverses colònies mantenen situacions diferenciades les unes de les altres**, és a dir, si els diversos països africans que han estat colònies d'imperis europeus viuen realitats diferents.
- ❖ **Estudiar els estereotips i els elements estereotipats reproduïts des d'una visió occidental** mitjançant la intel·ligència artificial envers els països africans.

Amb aquests subobjectius s'ha aconseguit determinar i estructurar millor els diferents segments del treball, analitzar els elements que intervenen i sobretot considerar el rol clau que juguen en una estructura que es retroalimenta de les accions positives i negatives dels nostres avantpassats.

1.2 METODOLOGIA

La metodologia implementada en aquest treball acadèmic es basa en la investigació i l'anàlisi de dades amb el propòsit de donar resposta als objectius formulats. La informació presentada ha estat seleccionada amb la intenció de descriure i presentar els conceptes claus d'aquest treball. Les fonts d'informació emprades han ajudat a organitzar millor les diferents parts del treball i han contribuït a reformular alguns dels propòsits plantejats al començament del treball.

En aquest estudi s'han utilitzat tant fonts primàries, és a dir dades que no han estat tractades per altres persones, com per exemple les dades estadístiques de l'OMT, com fonts secundàries tractades, com ara els articles i els estudis dels quals s'han fet ús per fer aquest treball. Els articles i els estudis són les fonts d'informació principals i són l'eix vertebrador d'aquest estudi, ja que a través de la lectura exhaustiva i la comparació de les fonts s'ha pogut obtenir la informació necessària per donar forma a aquest document.

S'han cercat les principals referències contemporànies sobre el colonialisme, el neocolonialisme i el turisme i s'ha analitzat la literatura existent. En aquest treball es presenta com altres professionals aborden i plantegen el colonialisme i el seu vincle amb el turisme, les relacions que s'han originat d'aquest vincle i com es reproduïxen en l'actualitat en noves dinàmiques. Aquestes fonts han estat de gran ajuda perquè han donat una primera imatge de com és la situació i des de quin punt de vista els diversos autors plantegen aquesta temàtica. La informació seleccionada s'ha examinat i comparat amb d'altres per tal de donar una perspectiva més objectiva i raonada, a fi i efecte de no entrar en conjuntures i suposicions.

En tractar-se aquest treball de l'anàlisi d'una situació o dinàmica, la tècnica emprada per materialitzar aquest informe és predominantment qualitativa, atès que la finalitat és comprendre, més que establir relacions de causa-efecte entre els fenòmens. A més que durant la realització del treball s'han incorporat noves troballes no previstes inicialment i que han ajudat a entendre millor el fenomen estudiat.

Per recollir les dades quantitatives, en particular, el nombre d'arribades per destinació, s'ha realitzat una taula per a cada país per organitzar les dades per país amb el nombre d'arribades de turistes dels principals països que més turistes envien a la destinació amb relació al nombre d'arribades de turistes totals per tal de poder comparar amb posterioritat aquestes dues variables. Aquestes dades han estat extretes de les dades estadístiques que presenta anualment l'Organització Mundial del Turisme (OMT) que presenta el nombre d'arribades de turistes estrangers en funció de la zona geogràfica i el país d'origen anualment.

L'epígraf dedicat a l'anàlisi qualitativa de les respostes obtingudes a través d'una IA (intel·ligència artificial) han estat extretes de ChatGPT i han servit per determinar els estereotips que poden aparèixer en un determinat text. L'objectiu d'aquest apartat és determinar si la IA es veu influenciada pels estereotips i clixés fomentats des d'occident a l'hora de respondre les qüestions que se li presenten. Els diferents casos que apareixen en aquest epígraf fan referència a tres situacions diferents en les quals s'han escollit tres països que posseeixen un passat colonial amb França (Burkina Faso, República Democràtica del Congo i Marroc), el qual és un dels imperis colonials que més impacte ha tingut en el continent.

A més de ser el país que, en l'actualitat, sembla mantenir perceptiblement certes dinàmiques que podrien ser considerades neocolonials. Aquestes dues raons són les causes principals per les quals s'han escollit aquests determinats països. Demostrar que la presència francesa en aquests països segueix perpetuant les diferències entre la població autòctona i els antics colons. Les situacions que es plantegen han estat escollides partint de voler identificar múltiples estereotips i clixés vinculats amb la inseguretat, el perill, els estereotips de gènere, els privilegis i avantatges que poden tenir les empreses franceses dins de les antigues colònies

per demostrar que la intel·ligència artificial és una reproducció dels discursos que es mantenen i no és un ens independent que crea les seves pròpies idees.

S'ha escollit aquesta metodologia en aquest TFG perquè és la que millor s'adequa a les característiques i envergadura d'aquest estudi. Tot el material escollit per portar a terme el treball ha contribuït a plantejar la informació de forma coherent i harmònica. En ser una temàtica poc tractada en profunditat dins del sector turístic, s'ha proposat la metodologia sense poder contrastar-la amb altres exemples de treballs acadèmics.

2. MARC TEÒRIC

En aquest marc teòric s'aborda en profunditat i es posa sobre la taula els diferents conceptes que defineixen aquest treball i que són les peces claus per analitzar i presentar els resultats finals. En primer lloc, es defineixen conceptes com el colonialisme i la seva relació o diferenciació amb l'imperialisme, el postcolonialisme i el neocolonialisme, i com aquests dos conceptes són fàcilment confusibles, el concepte del turisme, la relació del neocolonialisme amb el turisme i com el turisme es pot considerar un sistema que perpetua les dinàmiques neocolonials. Es tracta i examina cada concepte per separat per obtenir un primer esbós d'aquests fenòmens. Seguidament, s'interconnecten els diferents conceptes per analitzar les dinàmiques que es donen a terme entre aquests i com es relacionen entre si.

Tots els conceptes anteriorment esmentats s'interrelacionen entre si perquè el turisme és una activitat econòmica que s'ha nodrit del fenomen del colonialisme i les seves repercussions, ja que molts recursos i atractius turístics de moltes destinacions turístiques del món són resultat d'aquest. A més que, tot i que el colonialisme és un fenomen que es va posar en pràctica i es va desenvolupar en el passat, avui en dia n'arrosseguem les conseqüències i efectes que ha tingut en la societat en la qual vivim i aquest no ha desaparegut del tot, sinó que ha evolucionat en noves eines de control i sotmetiment cap a les antigues colònies.

2.1 EL COLONIALISME: COM CREAR UN MÓN DESIGUAL

El colonialisme és un sistema de dominació per mitjans polítics i militars, d'un país sobre un altre. Un estat d'alt poder econòmic i militar, anomenat metròpoli, exerceix un control directe sobre un territori que es troba fora de les seves fronteres, que s'anomena colònia (Uriarte Màxima, 2019).

La colonització suposa la usurpació i apropiació de la terra, i amb ella, de la seva riquesa i recursos; la submissió de la població, que es pot considerar esclava o sense els drets de la metròpoli, la imposició dels interessos de la metròpoli sobre els del país colonitzat en matèries de cultura, religió, estratègia militar, estratègia

econòmica, drets civils, polítics o socials. Segons afirma Luján Aldana (2019), en tota la història de la civilització es pot observar una tendència a la dominació, conquesta i sotmetiment d'uns pobles a uns altres, donant lloc al sorgiment de relacions de poder en què el vencedor s'apropia de terres, recursos, excedents econòmics, i algunes vegades, imposa el seu llenguatge, cultura i religió als territoris i pobles vençuts.

Es pot dir que els sistemes de colonització són una forma més sofisticada d'aquest procés, la principal diferència dels quals respecte a les antigues formes de dominació van ser la conquesta de territoris d'ultramar, inaugurant-se amb el descobriment europeu d'un "Nou Món", que seria conegut primer com les Índies, i després com les Amèriques. Les colònies no tenen autonomia ni autodeterminació, és a dir, que la seva estructura legislativa i impositiva està determinada per la metròpoli. Si bé els territoris colonitzats estan presos per la força, això no vol dir que la seva població no vulgui pertànyer al territori de la metròpoli. De fet, a mesura que passen els segles, les poblacions locals es poden identificar amb la nacionalitat imposada. (Uriarte Màxima, 2019)

Com apunten Osterhammel i Jansen (2019), els termes de "colonització i "colònia" no s'haurien d'identificar entre si estretament. Hi ha colonització sense formació de colònies, en la situació que apareix amb freqüència en la història de la colonització fronterera; però també hi ha formació de colònies que no deriven d'una colonització, sinó d'una conquesta militar, basada en l'espasa i no en l'arada. Entre tots dos casos "ideo típicament" purs hi ha la colonització d'assentament del tipus "africà" (com la practicada amb més notorietat a Algèria), en què la conquesta va crear les condicions per a l'assentament a gran escala. En general, no s'ha de passar per alt que els colons també estan amarats; només que la violència que exerceixen, almenys en les primeres etapes de la colonització, no és una violència estatal.

Encara que fos a prop d'Europa, l'Àfrica va ser fins al segle XIX un continent impenetrable a causa de la presència de nombroses malalties tropicals contra les quals la medicina occidental es revelava impotent. Només alguns establiments comercials europeus eren a les costes, els productes de l'interior s'adquirien per

intermediaris africans, inclosos els esclaus. El descobriment de la quinina com a tractament eficaç contra la malària va facilitar després una exploració sistemàtica i la darrera ocupació europea del continent (Little, 2011). La conquesta d'Àfrica va començar a generar rivalitats que podien degenerar en un conflicte armat. Aquesta va ser la raó per la qual el canceller alemany Bismarck va convocar el 1884 una trobada diplomàtica amb el propòsit de solucionar la "qüestió Africana". L'anomenada Conferència de Berlín va procedir a un repartiment amigable d'Àfrica pels europeus (però catastròfica pels africans) i va aconseguir un consens entre els reclams de les diferents potències europees.

Etiòpia (Abissínia), Libèria i els estats lliures d'Orange i Transvaal van ser els únics territoris que van poder escapar de la gana voraç dels països europeus. El Congo, territori objecte dels reclams de tots, va ser lliurat al rei dels Belgues a títol de "propietat privada" (sota la ficció jurídica d'Estat Lliure del Congo), encara que els altres estats hi poguessin comerciar lliurement. Espanya i Portugal, els territoris dels quals estaven també a la mira dels britànics, francesos i alemanys, van poder mantenir-los i fins i tot ampliar-los (Little, 2011).

Mapa 1: Possessions europees a Àfrica, amb base als acords presos a la Conferència de Berlín (1885)

Font: TLILXAYAC: analizando Àfrica desde Mèxico

Causes i Conseqüències del colonialisme

Els principals objectius del colonialisme van ser els de proporcionar a Europa una sortida als seus excedents demogràfics, un proveïment segur de matèries primeres per a la seva indústria puixant, així com uns mercats captius per a les exportacions d'aquesta. Per justificar el necessari control polític extern es van articular diferents fórmules ideològiques, com ara la funció civilitzadora o evangelitzadora, basades en la creença en la inferioritat dels sistemes productius, socials i culturals no europeus. El colonialisme es representava a si mateix com un impuls benigne que promovia la modernització econòmica i l'avenç social, que creava institucions i infraestructures i que assegurava la llei i la propietat privada (Alberdi i Pérez de Armiño, 2005).

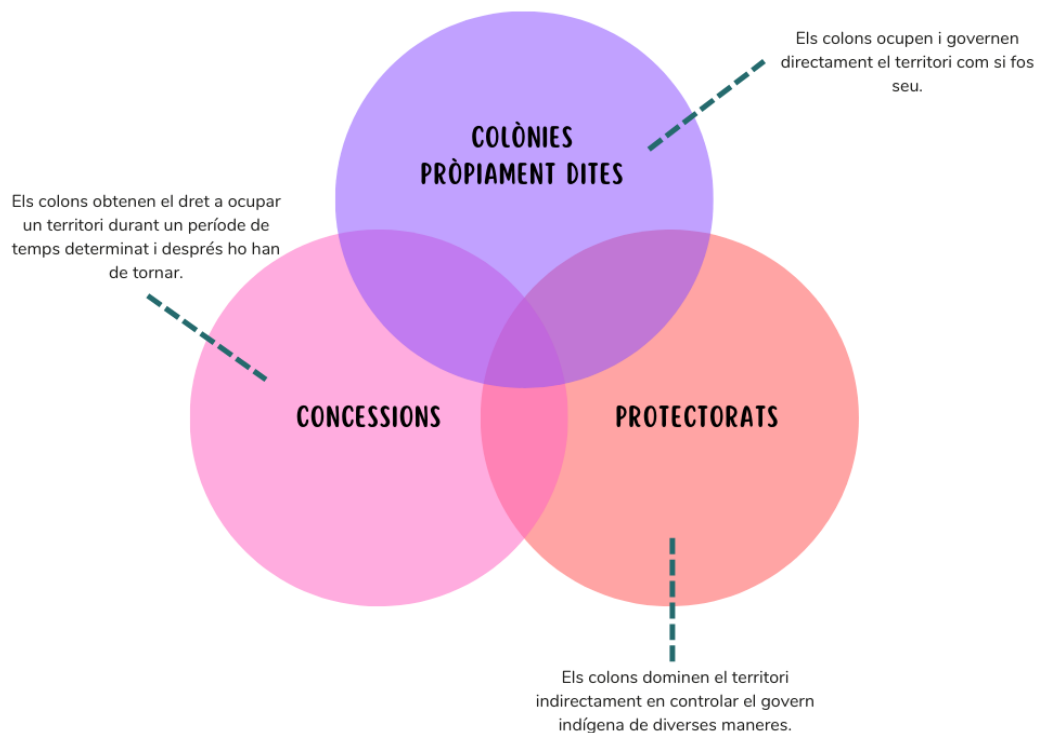
D'altra banda, el colonialisme requereix una gran quantitat de persones que estiguin disposades no sols a la guerra sinó també a poblar territoris llunyans i desconeguts. Al segle XVIII i XIX se superposaven els principis heretats de la Il·lustració, que avala l'exploració, juntament amb el gust romàntic per el que és exòtic. Un altre motor ideològic de la colonització va ser el nacionalisme, que movia la població a esforçar-se per fer créixer la seva nació (Uriarte Màxima, 2019).

Segons Alberdi i Pérez de Armiño (2005) la pertorbació i suplantació de les estructures locals que va suposar la colonització ha marcat fortament la realitat i els problemes del desenvolupament del qual avui es coneix com a tercer món: no només va donar lloc a unes relacions socioeconòmiques centre-perifèria basades en la dependència i desigualtat, sinó que a més va desencadenar processos i canvis que han incrementat les diferències socials, la vulnerabilitat i la manca de seguretat alimentària de bona part de la població.

Entre aquests processos negatius, i sense oblidar l'existència de grans diferències entre uns llocs i els altres, podríem destacar la usurpació dels mitjans de producció, sobretot de les millors terres, moltes de propietat comunal, la destrucció del comerç tradicional precolonial, que es va veure afectat pels nous circuits comercials, l'alteració de les estructures socials i l'afebliment consegüent de les xarxes socials i

dels mecanismes tradicionals de solidaritat comunitària, l'exposició a noves malalties expandides pels europeus, per a les quals les poblacions colonitzades no estaven immunitzades i el deteriorament ecològic derivat de la pràctica de l'agricultura comercial de monocultiu, productivista i intensiva en capital, així com de la sobreexplotació de terres fràgils i marginals on ha estat arraconada la població nativa, com les grans conseqüències originades del procés colonial (Alberdi i Pérez d'Armiño, 2005).

Tipologies de colònies

Imatge 1: Tipologies de colònies
Font: Elaboració pròpia

Com es pot veure en aquest esquema les colònies es diferencien entre si pel seu estatus jurídic, és a dir, pel tipus de govern que tenen. Els diferents imperis europeus van emprar diferents estatus jurídics per gestionar els territoris que van anar ocupant. En funció dels recursos, les matèries primeres, la mà d'obra o la localització estratègica aquests territoris adquirien un estatus diferent per a la metròpoli.

Les colònies "pròpiament dites" són el tipus de colònia més coneguda generalment i es fonamentaven en l'adquisició total del territori per part de la metròpoli, convertint-lo en una extensió "extramurs" d'aquest. Aquest era controlat i gestionat directament per la metròpoli mitjançant la incorporació d'institucions equivalents a la de la metròpoli. Alguns exemples de territoris que es van convertir en colònia d'algun imperi europeu varen ser, Índia, Sud-àfrica, Algèria o Indonèsia.

Pel que fa a els protectorats, aquestes eren una tipologia de colònia on els governants formaven part de la població autòctona, però eren col·locats per dictamen de la metròpoli perquè governessin en el seu nom i salvaguardessin els seus interessos. Països com Egipte o el Marroc en són alguns dels casos. Les concessions, com el seu propi nom indica eren territoris on els colons, a través de la força o la "diplomàcia" obtenien el dret d'explotar els recursos d'aquests territoris, però amb la condició que aquesta explotació seria eventual i temporal.

Classificació de les colònies pel règim d'explotació de les mateixes:

Imatge 2: Règims d'explotació de les colònies

Font: Elaboració Pròpia

Les colònies d'explotació varen ser territoris colonitzats, on l'objectiu principal i funció d'aquests era extreure'n el màxim benefici econòmic possible a través de l'explotació de les matèries primeres i recursos amb els quals comptaven. Funcionaven com grans centres d'explotació agrícola, ramadera, minera, industrial, etc. La metròpoli utilitzava la mà d'obra barata (o gratuïta) per produir el màxim i el més barat possible, fet que va agreujar la situació de compra i venda d'esclaus que es va dur a terme durant aquesta època de la història.

Aquesta tipologia d'explotació va ser una de les grans fonts contributives a les economies de les grans potències econòmiques del passat i de l'actualitat. Molts sectors econòmics es van veure beneficiats d'aquesta explotació com per exemple, el sector de la construcció, tota tipologia d'indústria (des de la tèxtil fins a la metal·lúrgica), etc. Fins i tot molts artistes, siguin pintors o escultors varen ser finançats gràcies als beneficis obtinguts amb l'explotació de territoris externs a la metròpoli. Alguns d'aquests territoris foren l'Índia, Indoxina o la Xina.

D'altra banda, les colònies de poblament servien com territoris "extramurs" on les grans potències colonialistes poblaren amb els seus habitants altres territoris que anteriorment no formaven part dels seus dominis. En aquests indrets inculcaven els valors i la cultura de la metròpoli, gairebé esborrant els costums i cultures autòctones i obligant als indígenes a assimilar-se amb la població dominant. Aquesta tipologia d'explotació va ser aplicada per l'imperi britànic al Canadà, Sud-àfrica, Austràlia i Nova Zelanda, i per l'imperi Francès a Algèria i les Antilles.

Diferències entre Colonialisme i Imperialisme

L'imperialisme és una forma de dominació política d'un estat sobre un altre. L'imperialisme és el terme que resumeix totes les forces i activitats que van contribuir a la construcció i el manteniment d'aquests imperis transcolonials. A l'imperialisme corresponen també la voluntat i la capacitat de cada centre imperial per definir els seus propis interessos d'Estat com a imperials i fer-los respectar a l'anarquia del sistema internacional (Osterhammel i Jansen, 2019).

Segons Osterhammel i Jansen (2019), l'imperialisme implica, per tant, no només una política colonial, sinó una "política mundial", per a la qual les colònies no són només objectius en si mateixes, sinó també instruments dels jocs de poder globals. No obstant això, hi pot haver imperialisme sense colonialisme, és a dir, sense l'ús de la força militar. Això és degut gràcies a la influència econòmica, cultural i/o política que una potència pot exercir sobre països que en depenen, habitualment per raons econòmiques. Això vol dir que la principal base de l'imperialisme és el deute extern, ja que els països creditors poden imposar tota mena de condicions (Uriarte Màxima, 2019).

2.2 EL POSTCOLONIALISME

El postcolonialisme és el període històric o estat de coses que representa les conseqüències del colonialisme occidental; (Iverson, 2022) el terme també es pot utilitzar per descriure el projecte concurrent de recuperar i repensar la història i l'acció de les persones subordinades a diverses formes d'imperialisme. El postcolonialisme indica un possible futur de superació del colonialisme, però noves formes de dominació o subordinació poden aparèixer arran d'aquests canvis, incloses noves formes d'imperi global. El postcolonialisme no s'ha de confondre amb l'afirmació que el món en què vivim ara està realment desproveït de colonialisme (Iverson, 2022). El postcolonialisme és alhora l'estudi acadèmic i crític del llegat cultural, polític i econòmic del colonialisme i l'imperialisme, centrat en l'impacte del control humà i l'explotació de les persones colonitzades i les seves terres. Més concretament, és una anàlisi de la teoria crítica de la història, la cultura, la literatura i el discurs del poder imperial (generalment europeu).

Aquest és un posicionament teòric multidisciplinari que des de diversos àmbits – postestructuralisme, desconstrucció, psicoanàlisi, materialisme històric, teories feministes – intenta subvertir la perspectiva colonitzadora i generadora d'estereotips dels occidentals mitjançant la revisió i l'anàlisi crítica de la formació de coneixement sobre les colònies i les interpretacions de la relació colonial. La naturalesa del colonialisme és política, econòmica i militar, però no s'escapa, ja des del segle XVI,

a ser representada textualment i simbòlicament a través de la literatura, l'art, la història i altres disciplines acadèmiques.

La resistència al poder colonial i la construcció de noves identitats nacionals també produeix gran quantitat de textos i ficcions narratives. D'aquesta manera, la crítica postcolonial estudia conjuntament processos complementaris, atès que no es pot dissociar l'experiència de dominar i ser dominat, el colonialisme i la descolonització, l'antiga administració colonial i la nova nació, l'herència cultural de la metròpoli i l'afirmació nativista (Vega Ramos, 2003).

Postcolonialisme o neocolonialisme?

En primer lloc, és important ressaltar les diferències entre "neocolonialisme" i "postcolonialisme", dos conceptes que poden ser, fàcilment, motiu de confusió. Aquests termes formen part d'una sèrie de teories i crítiques que s'han fet principalment durant el segle XX (Macías Chávez, 2015). Robert J. C. Young, professor del New York University, coincideix que el postcolonialisme es pot definir com el període que ve després d'un règim colonialista o imperialista, en el significat original de dominació directa. No obstant això, hi ha altres accepcions que se li han donat al terme, entre les quals trobem la històrica. D'acord amb aquesta, el postcolonialisme s'entén com la suma de tots els fets històrics que van tenir lloc en el procés descolonitzador, en què sobresortia la determinació de les antigues colònies per assolir la seva sobirania. Determinació que porta com a conseqüència la faceta cultural del concepte, que comprèn, entre altres coses, el sorgiment de pensaments i idees crítiques resultats de la reflexió sobre la situació que es vivia, i sobre la legitimitat i la pertinència dels règims imposats per països colonitzadors.

El postcolonialisme es basa en una crítica al sistema colonitzador que va existir i existeix d'una manera diferent actualment. Busca explicar-ho i reflexionar-hi. No obstant això, en aquest sentit es podria assenyalar un matís que ressalta certa distinció entre el concepte anterior i el de "neocolonialisme". Però també cal esmentar breument el context teòric que està de fons acompanyant aquest últim terme. Tot i el continu i normal ús que es fa d'aquesta paraula des de fa més de

cinquanta anys, no hi ha una definició general que la identifiqui, i tampoc no és clar el moment del seu origen. Alguns autors atribueixen la seva invenció a Jean-Paul Sartre, que el va fer servir per primera vegada el 1956 en un dels seus escrits (Macías Chávez, 2015).

La diferència que hi ha entre aquests termes és que, mentre que el postcolonialisme és entès com a part de certes escoles de pensament, crítica i proposta; el neocolonialisme denota, en general, una situació específica. És a dir, el concepte no es refereix a una crítica o no es pretén proposar amb ell alguna cosa, més aviat, és un terme amb què es busca descriure certa circumstància, en aquest cas, la de la nova forma de dominació per part d'alguns països pel que fa a altres.

Segons Coll Morales (2020), el neocolonialisme és un corrent que advoca pels mateixos principis bàsics pels quals advoca el colonialisme. No obstant això, a la pràctica, hi ha matisos que fan que el terme sigui diferent, per la qual cosa s'afegeix el sufix "Neo". En aquest sentit, fent referència a un nou colonialisme.

Es pot entendre per neocolonialisme una nova forma de colònia. És a dir, la dependència econòmica, política, cultural, ideològica i, fins i tot, educativa, d'un país respecte a l'altre. No obstant això, a diferència del colonialisme tradicional, el neocolonialisme té la particularitat que el país descolonitzat no està ocupat físicament per forces del país dominant; dit altrament, no hi ha colons del país invasor que, en representació del seu lloc d'origen, es trobin físicament al país envaït per sotmetre'l. Per contra, el país descolonitzat té independència política de forma oficial (Macías Chávez, 2015).

Així, mentre que el colonialisme cerca la influència directa dels països que són colonitzats, el neocolonialisme cerca el mateix, però ho fa amb una altra pràctica diferent. En aquest sentit, quan els països del nou món van ser colonitzats, els colons van prendre el poder dels territoris esmentats, fins que, amb el pas del temps, es van anar independitzant i ostentant noves llibertats.

No obstant això, el neocolonialisme, atès que aquests països es van independitzar i no seria legal buscar el poder de forma legítima del territori, busca fer-ho d'una altra

manera. Això es porta a terme fent ús de la globalització i la integració econòmica, buscant la presència de capitals al país per controlar el país, encara que en aquest cas de manera indirecta (Coll Morales, 2020). Hi ha molts mètodes per mantenir la dependència de les antigues colònies, com per exemple mètodes indirectes que provoquen una dominació beneficosa en molts aspectes per al país anteriorment invasor. Així, una de les maneres indirectes d'influència és que el país dominant doni suport a i mantingui acords amb les elits que tenen el poder polític als països dominats. D'aquí que organismes com la Commonwealth, una institució creada per la Gran Bretanya que reuneix un conjunt de nacions que van ser colònies britàniques, es puguin considerar com a organitzacions neocolonials.

Un país com França, se serveix de l'educació, de les pressions polític-diplomàtiques i de les intervencions militars directes per defensar els seus interessos particulars i els d'Occident dels quals creu dipositària a Àfrica. El personal docent francès a Àfrica, difon els esquemes i valors europeus, presentant el seu model de desenvolupament com el més adequat als països africans. En el domini militar, França ha concluit, amb els governs dictatorials, acords de defensa mútua, que li permeten intervenir en qualsevol moment. Al llarg de les últimes cinc dècades, França ha intervingut en diverses ocasions en el continent, per enderrocar governs recalcitrants i poc dòcils, per impedir la presa del poder pels moviments d'oposició hostils, i per aixafar les sublevacions populars contra els governs establerts (Kabunda Badi, 1991).

Les noves potències neocolonials

Originalment, el concepte "neocolonialisme" era utilitzat per designar les pràctiques que països anteriorment posseïdors de colònies com França i Anglaterra duïen a terme amb els seus antics subjugats. De mica en mica, però, el seu ús es va expandir i es va començar a emprar per descriure les situacions de dominació econòmica exercides per altres potències com els Estats Units d'Amèrica, la Unió Soviètica o la Xina. A més, s'ha arribat a fer ús recentment per assenyalar l'explotació executada per companyies multinacionals i els programes de cooperació

d'organitzacions internacionals duts a terme en països en desenvolupament (Macías Chávez, 2015).

Algunes de les regions del món que estan actualment sota sistemes de dominació neocolonial són Àfrica, principalment sota el domini de potències europees, i Amèrica Llatina, sota la influència dels Estats Units. Els Estats Units, l'antiga Unió Soviètica i la Xina, durant les darreres dècades han intentat substituir els antics colonitzadors europeus als països africans preconitzant un anticolonialisme utòpic. Els Estats Units va intentar imposar un imperialisme econòmic mentre que en casos com el de la Xina i la Unió Soviètica es tractava d'un imperialisme ideològic. L'ajuda econòmica és el mitjà més usat per aquestes potències per aconseguir la seva clientela a l'Àfrica (Kabunda Badi, 1991).

La irrupció de la Xina al continent africà com un acte econòmic i polític de primer nivell està generant una viva controvèrsia internacional. Es tem que el pragmatisme desproveït de sensibilitat social i ambiental que ha caracteritzat el seu vertiginós procés de desenvolupament en les tres darreres dècades, pugui estendre també les seves ombres al continent africà, desaprofitant una nova oportunitat perquè aquest pugui afrontar les seves mancances més estructurals (Gaye, 2006).

Segons comenta Ríos (2006) Les raons que avui motiven l'interès de la Xina per Àfrica es poden resumir en tres variables principals: garantir l'accés als recursos energètics i determinades matèries primeres necessàries per assegurar l'intens creixement de la seva economia; obrir mercats als seus productes i empreses; augmentar la seva influència política directa i, alhora, reforçar els vincles amb els països africans per ampliar el nivell de cobertura i suport dels seus punts de vista o dels seus funcionaris als organismes internacionals i les seves estructures orgàniques.

La Xina dona suport als països africans mitjançant la condonació del deute i el finançament de grans obres públiques, però l'asimetria i el protagonisme de les necessitats xineses caracteritzen la relació econòmica entre el gegant asiàtic i el continent. És evident que la Xina pot transformar el desenvolupament econòmic,

però no podrà impulsar el desenvolupament polític perquè no promourà els drets humans o la democràcia occidental, quan tampoc els assumeix clarament al seu propi país (Ríos, 2006).

2.3 EL TURISME COM A SISTEMA NEOCOLONIAL

Alguns estudis sobre el "colonialisme" s'han emmarcat en un context postmodernista i neomarxista, utilitzant el concepte per descriure el turisme com una forma de neocolonialisme que perpètua anomalies històriques i manté els països en posicions de submissió econòmica i social (Britton, 1989; Burns, 2004).

D'acord amb McKercher i l'Espoir Decosta (2007), la major part del món és accessible en 24 hores des de casa. El desenvolupament concomitant de xarxes globals d'hotels i operadors turístics també ha assegurat la coherència en el lliurament dels productes. Altres factors, que van des de l'oferta de guies turístics bilingües fins a l'acceptació de targetes de crèdit i l'aparició d'Internet, han reduït l'estranyesa dels viatges. Els turistes tenen ara més opcions de destinacions potencials que mai. La reducció dels costos reals dels viatges, la globalització del sector de l'aviació mitjançant aliances i la millora de la tecnologia de les aerolínies fan que els viatges de llarga distància siguin assequibles i còmodes.

Tant el turisme, com el neocolonialisme, tenen les seves arrels en el colonialisme, tant com a constructe teòric com a mecanisme perceptiu. El desenvolupament turístic, a través del seu enfocament a les destinacions del Tercer Món (en forma, per exemple, de ressorts i hotels "internacionals estàndard"), perpetua les formes d'interacció colonial que tracten l'exòtic com a inferior. Els llocs exòtics es controlen a través de ser espais familiaritzats i domesticats mitjançant un llenguatge que els situa en un sistema de referència "universal" (que vol dir occidental) que els visitants reconeixen i poden comunicar-se. La representació turística es basa molt en les memòries culturals produïdes en altres llocs, tot i que la destinació està plena d'inscripcions culturals indígenes (Lew, Hall, Williams, 2008).

El neocolonialisme i el turisme perpetuen els mites de l'exotisme colonial. Aquest imaginari es consumeix ara com una destinació de plaer/oci i no com una fantasia o una escapada reservada a l'elit. Les narratives colonials i, avui, turístiques han funcionat estratègicament per produir mites geopolítics sobre les destinacions. L'èmfasi es posa en un conjunt particular d'il·lusions que combinen el clima i el clima social, transformant-los en un paradís (Lew, Hall, Williams, 2008).

L'aparició del turisme dins de l'esquema de les relacions entre societats va tenir conseqüències respecte a la representació mental entre les colònies i les metròpolis: dins de la societat amb menys grau de desenvolupament econòmic va començar a buscar-se que s'escurcés la bretxa entre l'ideal i la realitat immediata, amb l'objectiu de satisfer les necessitats i expectatives dels membres de la societat dominant que emprenguessin el viatge cap allà. Es crea llavors un model turístic en què les relacions teòriques entre el món desenvolupat i el món subdesenvolupat es troben forçadament i interessadament desproveïdes de contradiccions, en un sistema d'interessos complementaris, on a la demanda se l'identifica amb els països desenvolupats (la metròpoli) i, a l'oferta, amb els països subdesenvolupats (la colònia).

Aquest model va acabar sent un mitjà pel qual la política turística d'un país se centra en la satisfacció primària de les necessitats i expectatives de la demanda per a la presa de decisions nacionals; és a dir, els plans de desenvolupament d'aquestes societats es van trobar condicionats per la demanda de lleure de les poblacions més riques. Els països desenvolupats continuen sostenint una relació desigual amb els països subdesenvolupats, basada precisament en la dominació imperial i l'exercici d'autoritat sobre els vincles comercials (Beltrami, 2008).

Les relacions globals del turisme d'avui són un ressò de les relacions globals de dominació i subordinació que tenen les seves arrels en la història del colonialisme europeu modern, i de fet la perpetuen. En primer lloc, s'argumenta que les relacions nucli-perifèria neocolonials persisteixen en l'estructuració global i l'economia del turisme, ja que, per exemple, els desenvolupaments turístics de moltes de les

nacions antigament colonitzades són propietat d'interessos estrangers, sovint antics colonitzadors (Tucker, 2019).

La discussió passa a considerar les arrels colonials que sustenten les nocions de diferència i exotisme sobre les quals es basa gran part del turisme global. En les imatges turístiques, les estructures colonials de llenguatge i representació han creat concepcions particulars de la "veritat" i la "realitat" (Tucker, 2019), de manera que es podria argumentar que el colonialisme recolza bona part de les idees i imatges del turisme global sobre la diferència i "l'alteritat". Per tant, segons argumenta Tucker, tot i que els llegats del colonialisme en el turisme són sens dubte profunds i de gran abast, és important reconèixer el paper que pot tenir el turisme a l'hora de contestar i reconstruir el llegat del colonialisme.

El turisme durant el període colonial s'ha teoritzat com la base d'una sèrie d'agendes colonials, com ara la promoció i reafirmació de la modernitat europea, l'alta cultura i la identitat imperial, així com simbolitzant el poder colonial i projectant l'exotisme sobre els pobles locals, alhora que crea microespais de la "llar" europea i la comoditat a les colònies (Furlough, 2002; Jennings, 2003; Ravi, 2008). De la mateixa manera, s'ha assenyalat que en el període postcolonial el turisme domèstic a les antigues colònies ha servit per apuntalar narracions d'identitat política sobre l'estat postcolonial, que serveixen per als seus propis propòsits ideològics, sovint emfatitzant narratives de resistència a les potències colonials europees (Bandyopadhyay, 2011).

Mentrestant, l'assumpció en els estudis postcolonials del patrimoni i del turisme ha estat la d'una divisió fonamental entre els turistes de les antigues potències colonials i les antigues colònies. Per exemple, alguns autors postulen que en els estats postcolonials, la principal dissonància és entre les noves identitats nacionals basades en valors patrimonials revisats i unificadors, i les economies turístiques, que perpetuen els patrimonis colonials per vendre'ls als visitants dels antics països metropolitanos que reconeixen el seu patrimoni propi en ells. Tanmateix, moltes destinacions amb llegat colonial, ja sigui a Llatinoamèrica, al sud-est asiàtic o a nord Àfrica han aprofitat el patrimoni arquitectònic construït durant el colonialisme com a

atractius turístics, els quals, d'una manera o altra, han funcionat com eines i mitjans de desenvolupament econòmic i cultural per a aquestes destinacions.

La indústria turística com a instrument de les dinàmiques neocolonials

Quan els països del Tercer Món participen en el turisme internacional, han d'acceptar diverses pràctiques comercials que solen acompanyar qualsevol activitat que tingui el seu origen històric als països desenvolupats o metropolitans. La raó d'això és simplement que ser primers en el camp dona avantatges comercials considerables a les empreses pioneres, ja que defineixen, elaboren i subministren la nova indústria (Apostolopoulos, Leivadi, Yiannakis, 1996).

L'organització mundial del Turisme (OMT) afirma que el turisme està més ben posicionat en la seva relació amb les necessitats dels pobres, és a dir que segons aquest organisme internacional, el turisme genera més desenvolupament, ocupació i oportunitats que altres sectors per als més desafavorits. Tot i això, també ha reconegut que el desenvolupament turístic, principalment als països pobres, pot tenir conseqüències negatives per al desenvolupament local i la reducció de la pobresa. El problema rau en el fet que són els interessos privats estrangers els que mouen el turisme i és difícil incrementar els beneficis econòmics locals perquè els propietaris són sobre manera estrangers, cosa que significa que les fugues són abundants i les connexions locals escasses (OMT, 2004), particularment en el model d'enclavament en què generalment la població local té molt poques oportunitats de participar en el mercat turístic.

Com que la indústria turística està dissenyada per satisfer i sorgir de les necessitats recreatives dels ciutadans de classe mitjana acomodada dels països rics del món, les empreses metropolitanes han esdevingut predominants en el control dels moviments turístics internacionals, la definició i la promoció de l'experiència turística i la forma organitzativa per la qual es realitzen les vacances a l'estranger (Britton, 1996). És probable que un país pobre que busqui promocionar el turisme com a mitjà per generar divises, augmentar les oportunitats d'ocupació, millorar la independència econòmica o promoure la participació comercial dels sectors pobres

de la comunitat, trobi que l'assoliment d'aquests objectius es dificulta a causa de com està organitzada la indústria turística.

Com que les empreses metropolitanes es troben realment dins dels principals mercats turístics, tenen contacte directe amb els turistes. Per tant, controlen la baula clau de la cadena de flux turístic. D'acord amb Apostolopoulos, Leivadi i Yiannakis (1996) aquesta situació situa els intermediaris de la indústria entre el client turístic i els països de destinació en una posició central. Permet a les corporacions de turisme metropolità influir en el volum de fluxos turístics a qualsevol mercat. També encoratja els interessos estrangers a implicar-se directament al país de destinació, ja que els seus recursos de capital, experiència, connexions amb el mercat i control sobre els fluxos turístics els donen avantatges competitius aclaparadors sobre els operadors turístics locals.

Aquesta situació té diverses repercussions importants. Les empreses estrangeres, a través de la publicitat, influeixen molt en la imatge d'un país de destinació. Això normalment fa que els turistes percebin el país d'acollida en termes d'aquesta imatge i la naturalesa de l'allotjament hoteler, compres turístiques, atraccions culturals seleccionades i altres serveis turístics que es donen a conèixer. Amb massa freqüència, això fa que els turistes tinguin expectatives injustificades d'una destinació que no es poden complir (Britton, 1996).

Molts turistes no poden gaudir plenament de les seves vacances, tret d'una base de familiaritat proporcionada per hotels de tipus occidental, modes de transport, aliments o botigues. És poc probable que s'aventurin lluny de l'entorn que ofereix l'experiència de viatge en paquets. En conseqüència, el turisme tendeix a manifestar-se com una indústria d'enclavament. D'una banda, els turistes limiten la seva interacció social a altres turistes o als locals que es comporten més com els occidentals. La interacció amb altres locals i el personal de l'hotel es duu a terme d'una manera coherent amb els estereotips de tots dos grups. D'altra banda, l'entorn luxós i lànguid de l'allotjament turístic i el transport, així com les prodigioses despeses dels turistes, creen barreres físiques i econòmiques entre visitants i amfitrions.

El turista i el seu paper catalitzador en la creació de les noves identitats nacionals postcoloniales

Segons Beltrami la imatge del resident del centre emissor de turistes - antiga metròpoli - de l'antiga colònia no ha variat, independentment de l'obtenció formal de la independència: continua sent un lloc exòtic, d'aventura, amb una massa nativa endarrerida econòmicament i culturalment. Les diferències de poder entre turistes dels països desenvolupats, incloent-hi els discursos dominants de la seva(s) cultura(s), i la cultura visitada poden indicar que el turista simplement imposa les seves idees i valors i així torna havent confirmat més que mai les seves rígides creences ètniques, de gènere, raça o edat (Wearing 2001).

La independència de les colònies no va significar la liquidació completa de la situació econòmica colonial, que era producte de l'imperialisme; de la mateixa manera que tampoc no va acabar amb la creació d'imatges distorsionades dels llocs de destinació dels viatgers, ja que van continuar existint tant representacions ideals de l'altre com situacions de contactes reals, fets que es produeixen en tota relació turística. S'observa, en el període immediat a les independències nacionals del nord d'Àfrica, una situació d'interdependència turística similar a la que es donava econòmicament per mitjà de l'aparell colonial (Beltrami, 2008).

Però independentment del fet geopolític, la creació de representacions de l'altre distorsionades respecte a la realitat és un comú denominador del fenomen turístic. Així, les societats subdesenvolupades van acabar per realitzar els seus productes turístics adaptats a la imatge predominant de la mateixa societat existent dins de les societats desenvolupades, escenificant el patrimoni segons els requisits de la demanda (Beltrami, 2008).

3. COS DEL TREBALL

Aquest epígraf del treball té com a objectiu elaborar una anàlisi quantitativa sobre el pes i la importància relativa de la presència de les antigues metròpolis en les seves antigues colònies mitjançant els fluxos turístics. Es busca poder demostrar que la indústria turística d'aquests països està altament influenciada per les seves antigues metròpolis i que aquestes, de certa manera, continuen perpetuant el seu poder i interessos neocolonials mitjançant l'activitat turística.

Seguidament, es fa una anàlisi qualitativa mitjançant les respostes que atorga una IA (intel·ligència artificial) en presentar-li diferents casos i situacions relacionades amb viatjar o crear una empresa turística en un país africà, identificar si les respostes obtingudes per aquesta intel·ligència artificial contenen estereotips i clixés típics i descobrir si aquesta té una tendència a reproduir-les.

3.1 ANÀLISI QUANTITATIVA DE L'ARRIBADA DE TURISTES ESTRANGERS ALS PAÏSOS AFRICANS DURANT EL 2019

A continuació es fa una anàlisi, país per país (exceptuant els països dels quals no s'ha pogut obtenir dades), del nombre de turistes internacionals en els països africans en comparació als dos o tres països internacionals que més turistes envien a cada destinació analitzada. Les dades presentades en aquesta anàlisi han estat extretes de les estadístiques de turisme que duu a terme l'OMT (Organització Mundial del Turisme) anualment. Concretament de les estadístiques de les arribades de visitants no residents a les fronteres nacionals, per nacionalitat. La principal funció d'aquesta secció és fer una anàlisi dels diversos països africans per descobrir fins a quin punt l'antiga metròpoli té un pes important dins del sector turístic d'aquests països i confirmar que les antigues metròpolis encara mantenen un poder i influència innegable dins d'aquests països mitjançant els fluxos turístics que hi ha entre ells.

IDEES PRINCIPALS

D'aquesta anàlisi quantitativa, realitzada mitjançant les dades estadístiques de l'OMT, s'han extret un conjunt d'idees principals i que il·lustren la importància dels fluxos turístics entre els països africans i les seves antigues metròpolis i com a través d'aquests fluxos es pot identificar la relació neocolonial que existeix entre ells. Però també es poden veure diferents exemples i excepcions de països que viuen realitats diferents de la predominant i que també són molt interessants d'indagar i estudiar.

Primerament, en la gran majoria dels països que s'ha analitzat, el seu mercat turístic està dominat per la seva antiga metròpoli, és a dir, molts dels països que formen part d'aquesta anàlisi exemplifiquen la predominança de la metròpoli en els fluxos turístics d'aquests països, evidenciant la influència que les metròpolis europees continuen posseint en el continent i que la seva presència i poder no és cosa del passat. Les relacions colonials del passat han incentivat nous sistemes que promouen els vincles comercials i culturals amb l'antiga metròpoli i el turisme és un d'aquests sectors que impulsa aquestes relacions de caràcter neocolonial. Els països amb més vincles colonials amb els països africans són França i Regne Unit i això és fruit que els dos imperis eren els més forts i vigorosos i van poder imposar les seves necessitats i desitjos per sobre dels altres, creant d'aquesta manera gairebé una "Àfrica anglesa" i una "Àfrica francesa".

Més del 90% del territori africà ha estat colònia d'algun imperi europeu i aquest fet revela com el continent va ser controlat completament per Europa, el qual es va enriquir per mitjà d'espoliar els recursos i les primeres matèries del continent. El mercat europeu és el principal emissor de turistes al continent, exercint aquest el paper de la metròpoli, però a gran escala. Els països europeus han unit la seva influència mundial per fer-se més forts, per engrandir les seves economies amb l'objectiu de fer rivalitat amb les altres potències emergents i per no perdre el seu rol en l'economia global. Fet que converteix a l'Àfrica en el receptor d'aquestes pretensions.

En certs països africans es pot veure com la presència d'altres grans potències fora de les fronteres europees estan guanyant molta força dins del continent, com són els casos de la Xina i els Estats Units, els quals a costa de la seva guerra comercial i política estan redirigint les seves forces i energies al continent africà mitjançant principalment la inversió econòmica i la creació d'infraestructures com a mètode de cobrament de futurs "favors". Aquest fet exemplifica els fluxos turístics que es poden observar en les següents taules entre aquestes dues potències occidentals i alguns països africans i com això impacta en la seva indústria turística.

La difícil accessibilitat i la manca d'infraestructures en certs països dificulta l'arribada de turistes estrangers fora de les fronteres africanes i moltes d'aquestes problemàtiques són producte de la inestabilitat política que viuen moltes regions, la qual cosa juga molt en contra del desenvolupament i progrés del sector turístic en el continent africà. Però, tot i aquestes mancances, és molt suggerent que el turista dominant solgui ser el turista provinent de l'antiga metròpoli. Fet que ens demostra que la sobirania de les antigues metròpolis continua persistent fins al present, i que les independències ocorregudes durant el segle passat són, independències polítiques, però no econòmiques.

Finalment, es pot advertir una gran disparitat entre els països que basen la seva economia en el sector serveis i els que la seva font d'ingressos principal és l'agricultura de subsistència perquè els països que més desenvolupat tenen el sector turístic són aquells els quals la seva economia destaca i lidera per sobre de les altres, en les quals l'activitat econòmica principal és l'agricultura. Aquesta disparitat es pot deure a un gran ventall de motius. Des de la falta d'infraestructures i inversió estrangera a la inestabilitat política i els conflictes continus. Però tot i que el turisme sigui molt important per alguns països del continent, el conjunt del territori té un mercat turístic poc desenvolupat i molt concentrat en certes zones i països.

TURISTES INTERNACIONALS A MARROC

ORIGEN TURISTES	QUANTITAT	%
França	1.990.813	15,39%
Espanya	880.818	6,80%
TOTAL TURISTES EUROPEUS	5.472.681	42,13%
TOTAL TURISTES	12.932.260	100%

Taula 1: Turistes internacionals al Marroc
Font: OMT

Amb aquesta taula podem veure que quasi la meitat dels turistes estrangers que van arribar al Marroc van ser d'origen europeu (42,13%). Això ens mostra la gran presència i importància que té el continent dins del sector turístic del país magrebí. França és el gran emissor de turistes europeus al Marroc amb gairebé dos milions de turistes. Hi pot tenir a veure els vincles existents amb el país en ser aquest un antic protectorat francès, fet que òbviament els connecta. Ja que el francès és una llengua vehicular dins del país, sigui en les institucions públiques o privades. A més un gran nombre de la diàspora marroquina resideix dins del país, tenen la nacionalitat francesa gran part d'ells i viatgen al seu país d'origen tant per visitar als seus familiars com per fer-hi vacances. França compta amb un 15,39% dels turistes internacionals i amb més d'un terç del total de turistes europeus fet que ens demostra el pes que té el país francòfon dins de la indústria turística del Marroc i com aquest encara té presència i poder dins del país.

TURISTES INTERNACIONALS A ALGÈRIA

ORIGEN TURISTES	QUANTITAT	%
Tunisia	1.323.709	55,82%
França	164.907	6,95%
TOTAL TURISTES EUROPEUS	321.301	13,55%
TOTAL TURISTES	2.371.113	100%

Taula 2: Turistes internacionals a Algèria
Font: OMT

Algèria ha estat una colònia de poblament molt important per a la metròpoli francesa, arribant a tenir l'estatus de departament de França. Aquesta relació colonial es va mantenir durant cent trenta-dos anys consecutius. Algèria ha estat la colònia que més temps ha romàs en mans dels francesos. Aquest vincle roman present fins avui dia a causa que el francès es continua considerant idioma oficial del país. França compta amb un gran nombre de francesos d'origen algerià i amb algerians immigrants que resideixen dins del país. Un fenomen que es representa a la taula és que més de la meitat dels turistes que van visitar el país durant el 2019 provenen de Tunísia (55,82%). És una quantitat molt significativa i que es pot deure a la proximitat dels dos països en ser aquests veïns. El nombre de turistes que rep el país és relativament baix en comparació a altres països de la zona. Gairebé la meitat dels turistes europeus (13,55%) són d'origen francès, amb 6,95% dels turistes totals. Això ens demostra que França és el principal emissor europeu de turistes al país i això es pot deure a la relació colonial que han mantingut els dos països en el passat i que provoca una influència important del país francòfon dins de la seva indústria turística.

TURISTES INTERNACIONALS A TUNÍSIA

ORIGEN TURISTES	QUANTITAT	%
Algeria	2.934.975	20,75%
Libia	1.956.060	31,12%
França	890.455	9,44%
TOTAL TURISTES EUROPEUS	2.788.706	29,75%
TOTAL TURISTES	9.429.049	100%

Taula 3: Turistes internacionals a Tunísia
Font: OMT

Tunísia és un país situat al nord d'Àfrica i és el més petit de la regió. Aquest país va ser protectorat francès entre 1881 i 1956. Aquest vincle amb l'estat francès es pot

denotar a través d'aquesta taula en el fet que els francesos van ser un terç dels turistes europeus que visitaren el país i amb una gran distància del segon país europeu que més visitants va exportar al país, el qual és Alemanya amb gairebé quatre-cents mil turistes de diferència. La meitat dels turistes que varen visitar el país són d'origen algerià i líbia i això es pot donar pel fet que són els seus països veïns i comparteixen lligams culturals i religiosos. Un terç dels turistes europeus són d'origen francès (9,44%), fet que ens mostra que el país francòfon té un pes important dins dels turistes europeus que visiten el país. El seu passat colonial i les relacions provocades per aquest poden ser dues de les grans raons que puguin donar resposta a aquest fet i que justifiquin la presència del país francòfon en la indústria turística del país.

TURISTES INTERNACIONALS A EGIPTO

ORIGEN TURISTES	QUANTITAT	%
Alemanya	1.729.051	13,27%
Ucrània	1.551.680	11,91%
TOTAL TURISTES EUROPEUS	8.380.859	64,33%
TOTAL TURISTES	13.026.441	100%

Taula 4: Turistes internacionals a Egipte
Font: OMT

Egipte ha estat una antiga colònia britànica i és una de les grans potències turístiques de la regió gràcies al seu llegat patrimonial, el qual és admirat i elogiat arreu del món. Tot i que els últims anys ha perdut turistes a causa de la inestabilitat política del país. El principal emissor de turistes europeus cap a Egipte va ser Alemanya amb més d'un milió set-cents mil turistes seguit d'Ucraïna el qual també en va enviar més d'un milió i mig de turistes. Tot i que el turista britànic no està entre els primers llocs, es pot denotar la gran presència europea en el país, ja que més del 50% dels turistes són d'origen europeu fet que mostra com el continent té una gran influència dins del sector turístic del país i això impacta també en les inversions econòmiques que puguin dur a terme les multinacionals turístiques europees.

TURISTES INTERNACIONALS A GÀMBIA

ORIGEN TURISTES	QUANTITAT	%
Regne Unit	43.839	18,59%
Holanda	34.723	14,73%
TOTAL TURISTES EUROPEUS	156.238	66,26%
TOTAL TURISTES	235.789	100%

Taula 5: Turistes internacionals a Gàmbia
Font: OMT

Gàmbia és gairebé l'únic país de la costa nord-occidental que va ser colònia britànica. Aquest petit país, el qual va servir com a enclavament estratègic per a l'imperi britànic, és el país més petit de l'Àfrica continental. L'economia es basa en l'agricultura, la pesca i el turisme. Aquesta última és una font d'ingressos molt important per al país el qual compte amb una estimació aproximada de dos milions set-cents mil d'habitants. El principal turista estranger és l'anglès amb un 18,59% del total de turistes internacionals. Això ens mostra que l'antiga metròpoli encara manté una influència i un pes molt gran en el país i en aquest cas en el seu sector turístic. El turista europeu és el més predominant amb més d'un 50% dels turistes totals fet que manifesta la importància d'aquest turista per al país i la seva economia. El desenvolupament turístic del país pot estar influït per aquest fenomen.

TURISTES INTERNACIONALS A SENEGAL

ORIGEN TURISTES	QUANTITAT	%
França	306.716	32,12%
Espanya	29.516	3,09%
TOTAL TURISTES EUROPEUS	453.267	47,46%
TOTAL TURISTES	955.000	100%

Taula 6: Turistes internacionals al Senegal
Font: OMT

Senegal és un país situat a la costa occidental d'Àfrica i que fa frontera amb diversos països de la zona. Essent antiga colònia francesa manté en l'actualitat molts vincles comercials, socials i educatius amb el país francès, ja que el francès és una de les llengües oficials del país. En aquesta taula podem veure que els francesos són els principals turistes estrangers i europeus amb un 32,12% del total de turistes estrangers. Això evidencia la gran presència de l'antiga metròpoli en el país i el pes important que té per a la indústria turística, ja que una tercera part del total de turistes és d'origen francès, provocant d'aquesta manera que el turista francès sigui el client més important.

TURISTES INTERNACIONALS A CAP VERD

ORIGEN TURISTES	QUANTITAT	%
Alemanya	92.320	12,17%
França	85.325	11,25%
TOTAL TURISTES EUROPEUS	598.822	79,00%
TOTAL TURISTES	757.982	100%

Taula 7: Turistes internacionals a Cap Verd
Font: OMT

Cap Verd és un país insular de l'Àfrica Occidental situat davant de les costes senegaleses. És una antiga colònia portuguesa que es va independitzar el 1975. L'idioma oficial del país és el portuguès. L'economia del país es sustenta principalment en el turisme i el sector serveis, ja que la seva localització complica la cultivació de conreus viables en la major part del territori. Els turistes principals dins del país són els europeus, concretament els alemanys i els francesos, tot i que els portuguesos també són un mercat important per al sector turístic. Els turistes europeus són més del 70% dels turistes totals, fet que ens afirma que la indústria turística del país està dominada per diversos països europeus i evidencia com la presència europea dins del mercat turístic és molt rellevant i pot influenciar en molts altres sectors importants de la societat.

TURISTES INTERNACIONALS A GUINEA CONAKRY

ORIGEN TURISTES	QUANTITAT	%
França	12.196	20,25%
Senegal	5.300	8,8%
TOTAL TURISTES EUROPEUS	23.530	39,07%
TOTAL TURISTES	60.226	100%

Taula 8: Turistes internacionals a Guinea
Font: OMT

Guinea Conakry és una antiga colònia francesa situada a la costa occidental de l'Àfrica. Amb aquesta taula es pot veure que Guinea Conakry no és un país gaire turístic. El turisme és una activitat econòmica bastant residual al país. El francès és la llengua oficial de Guinea i és l'idioma més utilitzat a les escoles, l'administració pública, els mitjans de comunicació i les forces de seguretat. El principal turista estranger és el francès amb un 20,25% del total de turistes estrangers. Això mostra que, tot i que Guinea Conakry sigui un país molt poc turístic, la presència del turista francès és molt important i és el turista europeu principal amb diferència. Això es pot deure al vincle colonial que ha existit (i existeix) entre els dos països, ja que amb un nombre de turistes tan reduït en comparació a altres països de la zona, la presència francesa és la més dominant amb una gran distància del segon país que més turistes envia al país.

TURISTES INTERNACIONALS A MALI

ORIGEN TURISTES	QUANTITAT	%
França	34.577	15,93%
Costa de Marfil	10.491	4,83%
TOTAL TURISTES EUROPEUS	47.938	22,08%
TOTAL TURISTES	217.050	100%

Taula 9: Turistes internacionals a Mali
Font: OMT

Mali és una antiga colònia francesa situada a la zona occidental del Sahel, que durant l'època colonial era conegut com el Sudan Francès. És un país amb una inestabilitat social i política molt important. A causa d'aquesta inestabilitat el país francòfon ha intervingut militarment diverses vegades. Mali és un país que el 2019 va rebre un nombre de turistes bastant reduït en comparació a alguns dels seus països veïns i això es pot deure al fet que és un país insegur per al turisme. Més del 50% dels turistes europeus que van visitar el país són d'origen francès. Això ens demostra que tot i que Mali no és un país on el turisme resulti una activitat econòmica rellevant, la gran presència i rellevància dels turistes francesos és molt considerable. Es pot deure als clars vincles colonials que han compartit els dos països i que recentment, amb els últims esdeveniments ocorreguts en la política del país, la intervenció francesa ha estat clau i determinant i ha demostrat que es continuen donant dinàmiques considerades neocolonialistes per part de França.

TURISTES INTERNACIONALS A COSTA DE MARFIL

ORIGEN TURISTES	QUANTITAT	%
França	21.248	1,02%
Països Africans	1.788.617	86,4%
TOTAL TURISTES EUROPEUS	136.216	6,58%
TOTAL TURISTES	2.070.158	100%

Taula 10: Turistes internacionals a Costa de Marfil
Font: OMT

Costa de Marfil és un país de l'Àfrica occidental que va ser una colònia francesa durant més de seixanta anys. El país es troba des de fa més de vint anys en una guerra civil i una inestabilitat política molt important. El turisme és una activitat econòmica amb poc pes i més del 80% dels turistes estrangers que rep el país provenen de països africans. És un dels països africans on la presència de turistes internacionals fora de les fronteres africanes és gairebé inexistent, però, tot i això, el principal turista estranger fora de les fronteres africanes és el francès amb un escàs 1,02% dels turistes totals. Això es pot entendre i explicar per la relació colonial que han viscut els dos països i que en l'actualitat es presenta a través d'altres sistemes i

condicions que segueixen atorgan un poder i presència relativament crucial al país francòfon.

TURISTES INTERNACIONALS A BURKINA FASO

ORIGEN TURISTES	QUANTITAT	%
França	19.367	13,51%
Costa de Marfil	18.791	13,11%
TOTAL TURISTES EUROPEUS	31.877	22,24%
TOTAL TURISTES	143.331	100%

Taula 11: Turistes internacionals a Burkina Faso
Font: OMT

Burkina Faso és un país de l'Àfrica Occidental que fa frontera amb països com Mali o costa de Marfil. El país va ser una antiga colònia francesa fins a l'any 1960, que és quan va aconseguir la seva independència. Com molts altres països africans la seva inestabilitat política i manca d'infraestructures ha impedit el seu creixement econòmic. La seva economia es basa en l'agricultura principalment i el turisme és una activitat econòmica poc desenvolupada dins del país. Els principals turistes que visiten el país són els francesos amb una quota de mercat del 13,51%, tot i això, la presència de turistes és molt escassa en comparació a altres països de la zona. És innegable la presència i pes que té el turista francès en el país i això es pot deure a la relació colonial que han compartit els dos països i que mostra que aquesta relació no és totalment cosa del passat. La presència d'aquests turistes en un país on la indústria turística no està gaire desenvolupada es pot deure a diverses raons. Ja sigui per viatges de negocis, viatges diplomàtics o altres tipologies de turisme que no estan estrictament relacionades amb l'oci i l'esbarjo.

TURISTES INTERNACIONALS A SIERRA LEONE

ORIGEN TURISTES	QUANTITAT	%
Estats Units	11.793	18,69%
Regne Unit	8.921	14,14%
TOTAL TURISTES EUROPEUS	20.372	32,29%
TOTAL TURISTES	63.090	100%

Taula 12: Tursites internacionals a Sierra Leone
Font: OMT

Sierra Leone és un país de l'Àfrica Occidental que limita amb països com Guinea o Libèria. El país va ser una antiga colònia britànica que el 1961 va aconseguir la seva independència. La font més gran d'ingressos pel país és la mineria i l'agricultura de subsistència. El turisme és una activitat econòmica gairebé inexistent dins del país. Tot i ser una antiga colònia britànica, els turistes més predominants són els americans. La presència de turistes americans destaca molt en un país amb el qual no ha mantingut una relació colonial i aquest fet ens pot donar indicis que la presència americana es pot deure a interessos neocolonialistes, ja que la presència dels Estats Units en aquesta zona del planeta està molt lligada amb les necessitats comercials i estratègics que té el país en aquests indrets. Però tampoc es pot oblidar que gairebé tres quartes parts dels turistes internacionals són d'origen europeu i que el 14,14% dels turistes són d'origen anglès i això evidencia el fet que l'antiga metròpoli continua tenint un paper destacat en el sector turístic del país.

TURISTES INTERNACIONALS A BENIN

ORIGEN TURISTES	QUANTITAT	%
Nigeria	29.085	9,39%
France	14.724	4,76%
TOTAL TURISTES EUROPEUS	61.080	19,73%
TOTAL TURISTES	309.491	100%

Taula 13: Turistes internacionals a Benin

Font: OMT

Benín és un país de l'Àfrica Occidental el qual fa frontera amb països com Togo o Nigèria. Va ser una antiga colònia francesa fins a l'any 1960. Una de les seves llengües oficials és el francès a causa d'aquest vincle colonial del passat. L'economia del país se sustenta en l'agricultura de subsistència, la producció de cotó i l'explotació d'altres matèries primeres. No és un país amb una indústria turística gaire desenvolupada, però França és el primer país europeu que més turistes envia al país, amb una quota de mercat del 4,76%. Això es pot deure al lligam colonial que han mantingut els dos països en el passat i que en l'actualitat es manté a través de la incisió del país francòfon en certs sectors econòmics i socials. En aquest cas la presència europea és rellevant i França és el primer país europeu que més turistes aporta a la indústria turística del país, però no arriba a tenir més del 50% de la quota de mercat. La qual cosa demostra que el seu pes és relativament inferior al que s'esperaria.

TURISTES INTERNACIONALS A TOGO

ORIGEN TURISTES	QUANTITAT	%
França	132.630	15,13%
Benin	65.753	7,50%
TOTAL TURISTES EUROPEUS	235.051	26,82%
TOTAL TURISTES	876.326	100%

Taula 14: Turistes internacionals a Togo

Font: OMT

Togo és un país de l'Àfrica Occidental que fa frontera amb països com Ghana i Benín. Aquest país té lligams colonials amb Alemanya i França. Aquest últim es va fer amb la colònia després de la derrota d'Alemanya a la Primera Guerra Mundial. L'economia del país és altament dependent de l'agricultura. El turisme és una activitat amb cert pes dins de l'economia del país. El turista principal del país és el turista francès amb una quota de mercat del 15,13%. Això es pot deure a la relació colonial que han mantingut els dos països i que es fomenta en l'actualitat mitjançant sectors econòmics com el turisme, ja que més del 50% dels turistes europeus que

visiten el país són d'origen francès. Fet que evidencia la gran importància que té el turista francès per al sector turístic del país i que es pot deure a la presència neocolonial que té el país francòfon dins del territori.

TURISTES INTERNACIONALS A GHANA

*Només hi ha dades per continents

ORIGEN TURISTES	QUANTITAT	%
Països Africans	680.789	60,25%
Països Europeus	156.133	13,81%
TOTAL TURISTES	1.129.975	100%

Taula 15: Turistes internacionals a Ghana
Font: OMT

Ghana és un país de l'Àfrica occidental, localitzat concretament en el golf de Guinea. Ghana va ser una colònia britànica principalment, però amb anterioritat altres imperis es van establir en el país com per exemple, l'imperi espanyol, el danès o el neerlandès. Actualment, el país és una de les democràcies i economies més potents del continent. En el cas de Ghana, no hi ha dades que destaquin la presència anglesa dins del país, però el 13,81% dels turistes que visiten el país són d'origen europeu, fet que mostra que la relativa presència europea no invalida les possibles dinàmiques neocolonialistes que es duen a terme, ja que el continent europeu per si actua en moltes zones del territori africà com una metròpoli "ampliada".

TURISTES INTERNACIONALS A NIGÈRIA

ORIGEN TURISTES	QUANTITAT	%
Regne Unit	157.123	2,93%
Xina	151.616	2,83%
TOTAL TURISTES EUROPEUS	458.280	8,55%
TOTAL TURISTES	5.360.776	100%

Taula 16: Turistes internacionals a Nigèria
Font: OMT

Nigèria és un país de l'Àfrica occidental que va ser un antic protectorat i colònia britànica fins a l'any 1960. Aquests lligams segueixen fins al dia d'avui, ja sigui per la llengua com pels vincles comercials. Nigèria és una potència africana en emergència tot i que la seva inestabilitat política limita bastant aquest creixement. Fora de les fronteres africanes, el principal turista estranger que visita el país és el turista britànic, fet que es pot deure a la relació colonial que han mantingut els dos països en el passat i que en el present continua a través de dinàmiques neocolonialistes mitjançant la influència econòmica i educativa. Però un fenomen que cal destacar és la presència de turistes xinesos en el país. Les aliances econòmiques i comercials que està realitzant Xina en el continent podrien donar explicació a la presència xinesa dins del país i a la seva influència en el sector turístic.

TURISTES INTERNACIONALS A CAMERUN

*Només hi ha dades per continents

ORIGEN TURISTES	QUANTITATS	%
Països Africans	204.782	44,47%
Països Europeus	185.705	40,32%
TOTAL TURISTES	460.477	100%

Taula 17: Turistes internacionals a Camerun
Font: OMT

Camerun és un país centreafricà localitzat a la zona més occidental del continent, el qual fa frontera amb diversos països com Nigèria o Guinea Equatorial. La història colonial del Camerun està lligada principalment amb França i Regne Unit, però abans que aquests es fessin amb l'hegemonia absoluta del país, aquest va ser una colònia alemanya fins abans de la Primera Guerra Mundial. Després de la derrota d'Alemanya a la guerra els dos imperis es van repartir el territori. A causa d'això l'anglès i el francès són les llengües oficials del país. Camerun no és un país gaire turístic en contraposició dels seus països veïns. Els turistes africans i europeus es reparteixen gairebé a la meitat la quota total de turistes estrangers al país. La presència europea és molt destacable i important en el país i demostra que el continent manté una influència poderosa, ja sigui mitjançant la indústria turística o

mitjançant altres sectors econòmics. En aquest cas Europa actua com la metròpoli "ampliada", on exerceix el mateix paper que exercirien les dues antigues metròpolis (França i Regne Unit).

TURISTES INTERNACIONALS A CONGO

ORIGEN TURISTES	QUANTITAT	%
República Democràtica del Congo	43.928	27,79%
França	35.357	22,36%
TOTAL TURISTES EUROPEUS	50.293	31,81%
TOTAL TURISTES	158.087	100%

Taula 18: Turistes internacionals a Congo
Font: OMT

La República del Congo és un país localitzat a l'Àfrica Central. El Congo va ser una colònia francesa fins al 1960 i per diferenciar-se del Congo Belga, se'l va anomenar el "Congo Francès". El francès és un dels idiomes oficials. L'economia del país es basa principalment en l'agricultura de subsistència i l'artesania, mentre que el turisme és una activitat amb poc pes dins del país. França, en la segona posició, compta amb 22,36% de quota de mercat, però és el turista europeu predominant, ja que disposa de més de dos terços de la totalitat de turistes europeus. Això demostra la importància i influència que té el turista francès en el mercat turístic del país, la qual cosa pot ser a causa de la relació colonial que han tingut els dos països en el passat i que en l'actualitat es representa en sectors com el turisme.

TURISTES INTERNACIONALS A ANGOLA

ORIGEN TURISTES	QUANTITAT	%
Portugal	65.701	30,20
China	17.193	7,90%
TOTAL TURISTES EUROPEUS	111.907	51,44%
TOTAL TURISTES	217.512	100%

Taula 19: Turistes internacionals a Angola

Font: OMT

Angola és un país situat al sud del continent africà, fent frontera amb països com Zàmbia o Namíbia. El país va ser una colònia portuguesa fins a l'any 1975 quan va aconseguir la seva independència. La seva economia es basa en l'agricultura de subsistència, tot i això compta amb molts recursos naturals com el petroli i el gas. El turisme és una activitat econòmica amb poca rellevància dins de l'economia del país. El turista principal dins del país són els portuguesos amb una quota de mercat del 30,20%, això demostra la importància i poder que manté l'antiga metròpoli en un dels sectors econòmics del país. El pes del turista portuguès en el sector és molt destacable i evidencia els vincles que encara mantenen els dos països malgrat la finalització del sistema colonial. Els turistes europeus són més del 50% dels turistes totals, convertint-lo en el primer continent que més turistes exporta al país. Cal destacar la presència de la Xina, ja que és un país que està guanyant molta presència dins del continent, i en aquest cas es pot demostrar mitjançant el nombre de turistes xinesos que ha rebut el país africà.

TURISTES INTERNACIONALS A NAMÍBIA

ORIGEN TURISTES	QUANTITAT	%
Angola	563.978	35,33%
Sudàfrica	276.188	17,30%
TOTAL TURISTES AFRICANS	1.251.779	78,43%
TOTAL TURISTES	1.595.972	100%

Taula 20: Turistes internacionals a Namíbia
Font: OMT

Angola és un país situat al sud del continent africà, fent frontera amb països com Zàmbia o Namíbia. El país va ser una colònia portuguesa fins a l'any 1975 quan va aconseguir la seva independència. La seva economia es basa en l'agricultura de subsistència, tot i això, compta amb molts recursos naturals com el petroli i el gas. El turisme és una activitat econòmica amb poca rellevància dins de l'economia del país. El turista principal dins del país són els portuguesos amb una quota de mercat del 30,20%, això demostra la importància i poder que manté l'antiga metròpoli en un

dels sectors econòmics del país. El pes del turista portuguès en el sector és molt destacable i evidencia els vincles que encara mantenen els dos països malgrat la finalització del sistema colonial. Els turistes europeus són més del 50% dels turistes totals, convertint-lo en el primer continent que més turistes exporta al país. Cal destacar la presència de la Xina, ja que és un país que està guanyant molta presència dins del continent, i en aquest cas es pot demostrar mitjançant el nombre de turistes xinesos que ha rebut el país africà.

TURISTES INTERNACIONALS AL SUDAN

*Només hi ha dades per continents

ORIGEN TURISTES	QUANTITAT	%
Països Africans	135.000	16,15%
Països Orient Mitjà	422.000	50,49%
TOTAL TURISTES	836.000	100%

Taula 21: Turistes internacionals al Sudan
Font: OMT

Sudan és un país localitzat a la zona nord-oest del continent Àfrica fent frontera amb països com Egipte o Etiòpia. El país és una antiga colònia britànica i es va independitzar el 1956. És un país amb una inestabilitat política i social molt important que s'ha allargat des d'abans de la seva independència fins a l'actualitat. L'economia del país es basa principalment en l'agricultura i el turisme és una activitat econòmica complementària. Més del 50% dels turistes que visiten el país provenen de l'Orient Mitjà. La presència de turistes de països occidentals és gairebé inexistent i això es pot deure a la gran inestabilitat política, econòmica i social que pateix el país durant les últimes dècades.

TURISTES INTERNACIONALS A ETIÒPIA

ORIGEN TURISTES	QUANTITAT	%
Estats Units	132.884	16,37%
Regne Unit	43.295	5,33%
TOTAL TURISTES EUROPEUS	242.500	29,88%
TOTAL TURISTES	811.604	100%

Taula 22: Turistes internacionals a Etiòpia
Font: OMT

Etiòpia és un país situat a la banya d'Àfrica, a la zona est del continent fent frontera amb països com Eritrea o Somàlia. És un dels pocs països africans que van poder mantenir-se independents i quasi sense ser colonitzats, a excepció d'un període de cinc anys on va ser víctima d'una ocupació italiana (1936-1941). Durant el repartiment d'Àfrica a la conferència de Berlín aquest territori es va mantenir fora d'aquest repartiment. L'agricultura és l'activitat econòmica en la qual es basa l'economia del país. El turisme és una activitat amb poc pes i rellevància dins del país. A través de la taula es pot veure que el turista principal dins del país és l'americà amb una quota de 16,37% seguit del turista anglès amb una quota del 5,33%. Això es pot deure, en part, a que aquests països compten amb una immigració important provinent del país, però que disposen de la nacionalitat dels països emissors. Ja sigui per haver nascut en aquests països o per residir-hi. A més aquests dos països tenen una presència rellevant dins d'aquesta zona del continent. La presència italiana és gairebé inexistente i aquest fet és notable perquè en ser l'antiga metròpoli és d'estranyar que no estigui entre les primeres posicions en el rànquing. Però això es deu al fet que el període de colonització italiana en el país va ser molt curta i probablement no va arribar a crear les relacions necessàries per mantenir la seva influència en el país.

TURISTES INTERNACIONALS A KÈNIA

ORIGEN TURISTES	QUANTITAT	%
Uganda	223.010	10,88%
Regne Unit	181.484	8,85%
TOTAL TURISTES EUROPEUS	518.940	25,33%
TOTAL TURISTES	2.048.834	100%

Taula 23: Turistes internacionals a Kènia
Font: OMT

Kènia és una república situada a la zona est del continent africà. El país abans de convertir-se en una colònia britànica va passar per mans dels portuguesos, els quals van governar el país durant dos segles, pels àrabs i pels alemanys. Kènia ha estat i és un gran punt comercial i portuari. El turisme és la principal font d'ingressos del país, tot i que aquest té una de les economies més diversificades del continent. El turista anglès, amb un 8,85% de la quota total de turistes internacionals, és el primer país europeu que més turistes envia al país. Fet que pot ser a causa del vincle colonial que ha existit en el passat i que en l'actualitat s'exemplifica a través del sector turístic, on el turista anglès és el primer turista europeu dins del territori. Els lligams econòmics, socials i educatius continuen existint entre els dos països mitjançant la injecció de capital anglès i la influència en l'economia del país.

TURISTES INTERNACIONALS A TANZÀNIA

ORIGEN TURISTES	QUANTITAT	%
Kenya	254.291	16,65%
Regne Unit	77.082	5,04%
TOTAL TURISTES EUROPEUS	519.440	34,01%
TOTAL TURISTES	1.527.230	100%

Taula 24: Turistes internacionals a Tànzania
Font: OMT

Tanzània és un país situat a la costa est del continent africà. Fa frontera amb països com Kènia i Uganda. És un país amb una història colònia lligada als portuguesos,

els alemanys i els britànics. Aquests últims van ser els últims colons del país Àfrica el qual en la seva història recent ha intentat deslligar-se d'aquest passat colonial rebutjant l'anglès com a llengua oficial i donant importància i rellevància als valors africans. Tanzània és un destí turístic reconegut internacionalment per les seves platges i paisatges. Els turistes anglesos són els principals turistes europeus, i això es pot deure a la relació colonial que han mantingut els dos països, ja que la presència britànica es continua mantenint fins al dia d'avui mitjançant el sector turístic, on aquest turista és el turista europeu i internacional més important.

TURISTES INTERNACIONALS A RUANDA

ORIGEN TURISTES	QUANTITAT	%
República Democràtica del Congo	790.876	48.42%
Burundi	255.065	15.61%
TOTAL TURISTES AFRICANS	1.405.114	86,02%
TOTAL TURISTES	1.633.521	100%

Taula 25: Turistes internacionals a Ruanda
Font: OMT

Ruanda és un país situat a la zona de l'Àfrica Oriental, fent frontera amb països com Uganda i Tanzània. El país té un passat colonial lligat amb l'imperi alemany i el belga al qual es va encarregar de la gestió del país després de les sancions que se li van imposar a Alemanya en finalitzar la Primera Guerra Mundial. Ruanda és un país que destaca pels seus paisatges, parcs naturals i grans llacs. El turisme és la principal font d'ingressos del país gràcies als seus recursos naturals i biodiversitat. Els turistes africans són el principal mercat turístic del país amb un 86,02% de la quota de mercat i els països que més turistes exporten són República Democràtica del Congo amb un 48,42% de la quota de mercat, gairebé la meitat del total de turistes internacionals, i Burundi amb un 15,61% del total de turistes internacionals. Per tant, amb les dades obtingudes s'evidencia que el turista principal en el país africà és d'origen africà i que la presència d'altres països fora de les fronteres africanes és gairebé inexistent i residual.

TURISTES INTERNACIONALS A MOÇAMBIC

ORIGEN TURISTES	QUANTITAT	%
Sudàfrica	1.043.339	51,32%
Zimbabue	208.058	10,23
TOTAL TURISTES AFRICANS	1.391.771	68,46%
TOTAL TURISTES	2.032.923	100%

Taula 26: Turistes Internacionals a Moçambic
Font: OMT

Moçambic és un país situat al sud-est del continent africà. Fa frontera amb països com Zimbàbue o Sud-àfrica. Va ser una colònia portuguesa durant gairebé més de tres-cents anys. L'economia del país es basa en l'agricultura, la pesca i el turisme principalment. El principal turista dins del país és Sud-àfrica amb més d'un 50% de la quota de mercat. En aquest cas és molt destacable la presència sud-africana en el país i es pot deure al fet que Sud-àfrica és un dels països africans més desenvolupats econòmicament i això pot haver creat una relació d'influència d'aquest, sigui per motius econòmics o culturals, en el seu país veí. Els turistes africans són els més predominants dins del país amb gairebé el 70% del total de turistes internacionals i la presència del turista europeu és bastant residual. Aquest fet ens indica que la indústria turística del país està enfocada en el turista africà principalment perquè és el seu principal turista internacional.

TURISTES INTERNACIONALS A ZIMBÀBUE

ORIGEN TURISTES	QUANTITAT	%
Sudàfrica	562.643	24,52%
Malawi	454.888	19,83%
TOTAL TURISTES AFRICANS	1.871.882	81,58%
TOTAL TURISTES	2.294.259	100%

Taula 27: Turistes internacionals a Zimbabue
Font: OMT

Zimbàbue és un país situat a l'Àfrica Oriental. Va ser una antiga colònia britànica fins a l'any 1965. L'anglès és un dels idiomes oficials del país i la seva economia es basa en les exportacions agrícoles, la mineria i el turisme. Sud-àfrica és el primer país que més turistes envia al país amb un 24,52% de la quota de mercat. Aquest fet ens indica que el país africà té una gran influència en el sector turístic de Zimbàbue, ja que és el principal turista internacional. Sud-àfrica actua en aquesta zona del continent com un país d'influència en els seus veïns i això es deu al fet que és un dels països més desenvolupats de la zona i el que té una economia més estable i pròspera. Els turistes africans són els més predominants i el mercat principal, amb més d'un 81,58% del total de turistes internacionals. El sector turístic d'aquesta zona del continent té relativament poca presència de turistes europeus.

TURISTES INTERNACIONALS A SUD-ÀFRICA

ORIGEN TURISTES	QUANTITAT	%
Zimbabue	2.258.794	22,08%
Lesoto	1.563.448	15,28%
TOTAL TURISTES AFRICANS	7.591.671	74,22%
TOTAL TURISTES	10.228.593	100%

Taula 28: Turistes internacionals a Sudàfrica
Font: OMT

Sud-àfrica és un dels països més desenvolupats del continent. Va ser una antiga colònia britànica i té una història turbulenta pel que fa a la convivència dels colons amb la població autòctona. La seva economia és una de les més pròsperes i és un dels països que més turistes rep de tot el continent. El sector turístic del país és dels més desenvolupats de la zona gràcies als seus atractius turístics i la situació econòmica i social del país. Sud-àfrica és un país que destaca a la zona perquè hi ha una quantitat de població blanca important i que de certa manera manté els seus privilegis per sobre de la població autòctona que encara pateix certes formes de desigualtat i racisme. Aquest fet ha impactat en molts sectors econòmics i socials, com n'és el turisme. Els turistes més predominants són de Zimbàbue i Lesoto, els seus països veïns. Més de la meitat dels turistes del país són d'origen africà, és a dir de cada 10 turistes 7 són africans. El pes del sector turístic del país recau en els

turistes africans, però també rep una gran quantitat de turistes europeus i americans, tot i que comparats amb els africans tenen un percentatge molt més reduït.

TURISTES INTERNACIONALS A MADAGASCAR

ORIGEN TURISTES	QUANTITAT	%
França	115.115	29,99%
Itàlia	98.525	25,67%
TOTAL TURISTES EUROPEUS	254.972	66,45%
TOTAL TURISTES	383.717	100%

Taula 29: Turistes internacionals a Madagascar
Font: OMT

Madagascar és un país insular situat a l'oceà Índic, davant de la costa africana. Primer va ser un assentament portuguès i més tard es va convertir en una colònia francesa que va durar fins a l'any 1960. El francès és una de les llengües oficials del país i la seva economia es basa principalment en l'agricultura i la pesca. El principal turista del país és d'origen francès (29,99%), fet que ens indica que la presència de l'antiga metròpoli en el país insular continua essent molt important, i que aquest encara té certa influència en sectors com l'economia, i com es pot veure en aquesta taula, mitjançant l'activitat turística. També cal destacar la presència del turista italià, el qual és un quart del total de turistes internacionals. Que més del 50% del total de turistes internacionals siguin d'origen europeu, ens confirma que el sector turístic del país està dominat per aquest turista, ja que de cada 10 turistes que arriben al país, 6 són d'origen europeu.

OBSERVACIONS

D'aquest epígraf es poden extreure 4 dinàmiques i situacions que exemplifiquen els fluxos turístics del continent africà i com aquests estan molt influenciats pels lligams colonials que han unit als països africans i les seves antigues metròpolis.

Primerament, gran part dels països africans tenen com a mercat turístic principal la seva antiga metròpoli, és a dir, països on la metròpoli va ser Regne Unit o França, els anglesos o els francesos en són els turistes principals. Això ens mostra com aquests països continuen mantenint relacions d'una manera o altra amb les seves antigues metròpolis. Com en el cas de França. Sigui mitjançant la intervenció militar o la introducció d'una moneda creada per l'estat francès per controlar les divises, les importacions i exportacions, i enfortit la seva moneda després de la Segona Guerra Mundial. Fet que evidencia que la presència de l'antiga metròpoli continua essent molt important i que, tot i les independències obtingudes durant el segle passat, és massa idealista considerar que aquests antics imperis varen renunciar a tots els seus privilegis i avantatges per la tendència de lluitar per la llibertat de les nacions i els drets humans que es va instaurar després de la Segona Guerra Mundial. L'economia i riquesa d'aquests països ha estat finançada en gran manera per les seves colònies i desistir de tot aquest capital i possessions no beneficia a les seves nacions. El contrari les perjudica i posa en perill el seu estatus de potències globals.

Segon, alguns països tenen com a mercats principals a països europeus, hagin estat o no colònia d'aquests. Per tant, es dona una dinàmica on la influència ja no és únicament de l'antiga metròpoli sinó també d'altres potències europees que exerceixen el paper de "metròpoli ampliada", és a dir la influència encara és principalment europea. Aquest fet es deu a que les dinàmiques neocolonials no estan limitades únicament a certs països europeus. El conjunt del continent forma una influència econòmica i política molt important i això es deu a la riquesa acumulada que sumen els diferents països i organismes com la Unió Europea en són el clar exemple d'aquesta unió i manteniment del poder. Els privilegis dels ciutadans europeus es materialitzen en el sector turístic quan aquests poden viatjar a països africans sense cap mena de limitació i impediment gràcies al poder que tenen els seus passaports mentre ciutadans de països en vies de desenvolupament es troben obstacles i adversitats per poder sortir del seu propi país. Però això es deu també a moltes raons i idiosincràsies.

Tercer, els països més localitzats al sud compten amb un turisme principalment intern, és a dir els turistes solen ser de països veïns i de la zona. Pot ser causa de la

dificultat d'accés i falta d'infraestructura fet que dificulta l'arribada de turistes de zones més llunyanes, els quals es veuen descoratjats a l'hora de voler visitar aquests països i busquen altres alternatives. Es pot destacar la presència de turistes sud-africans en molts països del sud del continent i això es pot deure al fet que Sud Àfrica és un dels països més pròspers i econòmicament més estables de la zona. I la bonança del país permet als seus habitants la possibilitat i l'accessibilitat de poder viatjar a l'estranger en comparació als seus països veïns, els quals tenen més dificultats i situacions polítiques i econòmiques pitjors.

I finalment, es dona a terme un fenomen interessant a certs països on es denota la presència d'algunes potències econòmiques fora de les fronteres europees com els Estats Units i la Xina, els quals estan guanyant cada vegada més importància i influència dins del continent en les últimes dècades. Aquestes dues potències estan mantenint una guerra freda en la qual cada una vol imposar la seva influència econòmica i política fora de les seves fronteres. En el cas de la Xina, mitjançant la inversió econòmica i la construcció d'infraestructures en un conjunt de països africans, creant una xarxa d'influència molt important en el continent. A través d'aquestes accions es beneficien de les matèries primeres i recursos que posseeixen aquests països. Aquest fet explica i aclareix la presència de turistes xinesos i americans en el continent, els quals deuen viatjar als països africans per dur a terme diligències relacionades amb els seus interessos propis i de caràcter neocolonial, ja que amb les seves accions estan aprofitant-se de la situació de desavantatge dels països africans per competir amb els seus opositors.

3.2 ANÀLISI QUALITATIVA DE LES RESPOSTES D'UNA IA (INTEL·LIGÈNCIA ARTIFICIAL): CHAT GPT

L'objectiu del següent epígraf dins d'aquest document és fer una anàlisi qualitativa sobre com una intel·ligència artificial respon a certes preguntes que se li han realitzat amb la finalitat d'observar si les respostes que dona aquesta estan subjectes a certes idees estereotipades i influenciades per la informació que els seus creadors li han proporcionat i si en les respostes obtingudes es produeix un biaix cognitiu. Es presenten tres casos diferents amb intencions diferents per veure com respon la intel·ligència artificial en funció dels inputs que se li han atorgat i interpretar si els criteris neocolonialistes esmentats al llarg d'aquest estudi es veuen reproduïts en aquestes afirmacions, ja que aquesta és bàsicament la reproducció de les diferents idees i converses globals que es mantenen en qualsevol àmbit i temàtica.

OBSERVACIONS

Cas 1: Turista occidental, concretament francès, amb nivell adquisitiu i educatiu alt que vol fer un viatge en grup amb els seus amics a Burkina Faso i realitzar una immersió cultural, lingüística i gastronòmica. Vol saber si té un avantatge per sobre de la resta de turistes en ser francès i compartir lligams culturals i lingüístics amb el país.

Mitjançant les preguntes que se li han fet a la intel·ligència artificial de ChatGPT es poden extreure certes afirmacions interessants i dignes d'anàlisi. Primerament, se li han fet preguntes relacionades amb recomanacions i perills que s'han de tenir en compte en el moment de viatjar a un país com Burkina Faso, una antiga colònia francesa, la qual segueix mantenint vincles rellevants amb el país francòfon. Se li ha demanat en repetides ocasions, com a turista occidental, quins perills específics ha de tenir en compte i com ha d'actuar davant d'aquestes situacions que se li poden presentar. Algunes de les respostes han esmentat que s'ha de mantenir un perfil baix i evitar ostentacions de riquesa perquè en ser un turista occidental pots ser blanc de delictes com robatoris o estafes. També ha esmentat que incidents de

seguretat relacionats amb segrestos i atacs dirigits a turistes expatriats han aconregut en el passat.

És essencial prendre precaucions addicionals, com ara contractar una assegurança de viatge adequada, mantenir un perfil baix i estar alerta en tot moment (OpenAI, 2023).

Afirmacions com l'anterior s'han repetit en diverses ocasions, aconsellant al viatger que pari atenció en tot moment i que intenti cridar l'atenció el menys possible. El tema de la inseguretat i la perillositat essent turista occidental en un país com Burkina Faso ha estat el tema més esmentat en les respostes. Amb això es pot detectar que el tema de la seguretat és un tòpic que la intel·ligència artificial comenta freqüentment quan es tracta d'un país com Burkina Faso, fet que és cert perquè el país ha viscut episodis de terrorisme i inestabilitat política, però no s'esmenta gairebé en cap moment aspectes positius associats a l'hospitalitat i acolliment de la població local envers els turistes estrangers. S'enfoca i s'insereix bastant en els aspectes negatius vinculats a viatjar a un país com Burkina Faso obviant les experiències positives i d'aprenentatge que es poden brindar als turistes estrangers que decideixen sortir de la seva zona de confort i visitar un país que s'allunya de la seva quotidianitat.

En temes com la seguretat alimentària i l'aigua potable aconsella tenir en compte els estàndards d'higiene del país i evitar consumir productes de fonts desconegudes, recalcant que el sistema, els recursos i les instal·lacions sanitàries són limitades i escasses en certes zones del país. Pel que fa a l'aigua recomana evitar les aigües no tractades i sense filtrar, ja que aquestes poden provocar malalties transmiseses a través de l'aigua, com la diarrea. És cert que l'aigua potable és un recurs escàs i limitat en certes regions del continent i les persones provinents de països occidentals poden tenir sistemes immunitaris no acostumats a tractar amb aigua no potable, però com a turista o visitant pot ser complicat trobar aigua potable constantment en moltes zones i pot ser difícil evitar les aigües no tractades i és inevitable no consumir-ne. L'aigua embotellada és de difícil accés en moltes zones i com a turista molts cops no es poden complir rigorosament aquestes recomanacions

perquè en algun moment es necessitarà consumir aigua i no es podrà realitzar com es voldria per falta de recursos.

A més també s'ha especificat si com a turista francès es pot tenir més facilitats a l'hora d'adaptar-se a la cultura i aquesta s'ha referit al fet que com antiga metròpoli els turistes francesos tenen més facilitats de trobar serveis turístics millor adaptats a aquesta tipologia de turista i que en compartir lligams històrics, culturals i lingüístics es poden trobar amb una comunitat d'expatriats francesos que poden brindar-los suport i orientació addicional en el seu viatge. Això evidencia que la presència de l'antiga metròpoli continua essent important i que el turista francès té un avantatge per sobre de la resta de turistes perquè la infraestructura turística està més desenvolupada i els serveis estan més adaptats als visitants francòfons en moltes àrees del país.

Els ciutadans francesos poden tenir una relació històrica i cultural més estreta amb Burkina Faso a causa del seu passat colonial (OpenAI, 2023).

Per tant, es poden identificar certs elements estereotipats i clixés relacionats amb viatjar a un país africà com Burkina Faso com la inseguretat a gran escala i en tots els àmbits. Des dels robatoris i els segrestos fins a l'escassetat d'aigua potable i recursos sanitaris. Són realitats que es viuen en molts països africans a causa del retard de les seves economies i la fallida dels seus sistemes polítics, però també cal esmentar que, en part, això es deu a la particularitat de la realitat que s'ha viscut en el continent a causa del seu passat colonial i a les idiosincràsies que han sorgit d'aquests conflictes.

És un territori complex amb un gran nombre d'ètnies, tribus i cultures que des de la distància poden semblar homogènies, però que poden ser totalment heterogènies, i les quals mantenen conflictes interns que semblen no tenir fi. I això durant l'època colonial no es va tenir en compte. Ni ara ni abans. Tot això s'ha d'esmentar, però tampoc es pot obviar l'hospitalitat i acolliment que la població dels diferents països africans ofereixen als turistes estrangers que decideixen visitar els seus països i s'interessen per les seves cultures i tradicions.

Cas 2: Turista femenina i d'origen britànic que vol viatjar sola pel Marroc. Vol visitar les ciutats més importants i entrar en contacte amb la població local. Vol saber quines són les recomanacions, perills i desavantatges que té per ser dona en un país com el Marroc.

L'objecte d'aquest cas i les preguntes que s'han dut a terme a la intel·ligència artificial són poder identificar si aquesta canvia el seu discurs quan se li planteja el cas d'una dona que vol viatjar sola i el d'un home que vol viatjar sol al Marroc. En aquest cas quan es tracta d'un home les recomanacions són els estàndard, com tenir cura de les seves pertinences, evitar les aglomeracions i els conflictes i ser respectuós amb les tradicions i la cultura autòctona. Però en el cas de la dona les precaucions i recomanacions agafen un caràcter més intents.

Com a dona pots enfrontar desafiaments i barreres addicionals en viatjar al Marroc. Les normes culturals i les dinàmiques de gènere poden influir en les interaccions i experiències de les dones (OpenAI, 2023).

S'emfatitza més en temes de vestimenta, actitud, comportaments i coneixença de la cultura local. Es recomana comunicar-se de manera clara i en situacions d'incomoditat per assetjament verbal, ser ferm i comunicar els límits personals clarament. També s'esmenta que com a dona s'ha d'intentar realitzar connexions locals amb altres dones o buscar grups de viatgeres en línia, ja que aquestes poden ser de gran ajuda en el seu viatge i ser un suport important en situacions desagradables i incòmodes. Aquests suggeriments evidencien que l'experiència de viatjar com a dona, per a la intel·ligència artificial, requereix un extra de precaucions i pot ser gradualment diferent de la d'un home en la mateixa situació a causa de les peculiaritats de cada cultura i país.

Són comprensibles aquestes recomanacions extremes perquè històricament les dones han patit un tractament desigual a causa de la mentalitat de les societats on han viscut, i tot i que, en els darrers anys s'ha lluitat per posar fi a aquestes desigualtats, encara és present i notable la disparitat entre gèneres en moltes regions i cultures

del nostre planeta. Ser dona comporta tenir més precaucions a l'hora de viatjar a certs països. Marroc és un país que en els últims anys ha patit un desenvolupament turístic molt considerable, és un país relativament estable i segur com a turista. La població local està molt familiaritzada amb el turista estranger i la seva proximitat amb Europa, el fa ser un país amb cert caràcter occidentalitzat, sobretot a les ciutats més grans i destacades, però, tot i això, s'ha de tenir en compte les diferències culturals i religioses que poden sorgir entre els turistes estrangers occidentals i la població autòctona.

No obstant això, els estereotips que continuen existint sobre la dona i la seva fragilitat i delicadesa, són massa generalistes i la perjudiquen, perquè no es tenen en compte molts factors que impacten a la vida d'aquesta. No totes les dones viuen les mateixes realitats i experiències. Per tant, considerar que totes les dones viuran experiències negatives per ser dones és massa reduccionista i simplista i les col·loca en una posició, de per si, de diferenciació. Les dones tenen moltes eines per poder resoldre els seus conflictes, tot i l'aïllament històric pel qual han hagut de passar i hi ha moltes dones que han tingut experiències molt positives a l'hora de viatjar soles i que demostren que es poden viure experiències positives en un món dominat pels homes.

Cas 3: Empresa d'origen francès que té la intenció d'expandir el seu negoci turístic a un país africà, com República Democràtica del Congo, amb el qual té vincles lingüístics i culturals. L'objectiu és facilitar l'expansió internacional en un mercat africà però familiar al turista francès.

En referència a aquest cas, s'ha volgut indagar en les oportunitats i avantatges que pot tenir una empresa francesa en un país africà, quan aquest ha tingut com a metròpoli un país europeu com França. Els recursos i capital amb els quals compta d'entrada una empresa francesa en un país com República Democràtica del Congo en comparació a una empresa local amb menys recursos és diferent i en cert punt, és més fàcil que triomfi, tot i que, l'empresa local estigui més familiaritzada amb el context i el mercat local. Mitjançant un seguit de qüestions s'ha intentat indagar en la temàtica per obtenir les respostes que puguin afirmar aquest avantatge. S'ha hagut

d'insistir uns quants cops i reformular certes preguntes per poder assolir certes afirmacions.

La intel·ligència artificial ha afirmat que és més probable que essent una empresa francesa les habilitats lingüístiques i comprensió de la cultura local li permeten a aquesta una manera més afectiva de relacionar-se amb els turistes, sobretot els francesos, els quals són predominants en el país. El fet de conèixer el mercat emissor francès li atorga un avantatge competitiu per sobre de les empreses locals, ja que pot tenir una comprensió més profunda de les preferències i comportaments d'aquests turistes, siguin específicament francesos o d'origen europeu. A més el fet que la República Democràtica del Congo funcioni amb el franc CFA facilita la familiarització de les empreses franceses amb els preus i les taxes de canvi, pel fet que aquesta està vinculada a l'euro i està raspallada per la cooperació monetària amb França.

"Com que ets una empresa francesa, és probable que tinguis habilitats lingüístiques i una comprensió cultural que et permeti comunicar-te de manera efectiva amb els turistes francesos i europeus" (OpenAI, 2023).

"Això pot diferenciar-te de la competència local i generar un interès més gran entre els turistes francesos" (OpenAI, 2023)

Per tant, amb aquestes afirmacions i declaracions es pot exposar el fet que ser una empresa francesa dins d'un país amb un passat colonial amb França atorga cert avantatge competitiu i una certa estabilitat i familiarització amb l'entorn empresarial, en contraposició a les empreses locals i les empreses estrangeres no franceses. La vinculació amb el país francòfon demostra que la presència d'aquest no és una circumstància del passat i que encara es reproduïxen dinàmiques que poden ser qualificades de neocolonials. El privilegi és evident i confirma l'objectiu plantejat en aquest treball.

De manera que, amb aquesta anàlisi s'ha pogut confirmar que la intel·ligència artificial és una eina d'informació que continua reproduint certs estereotips i clixés

referents amb el turisme als països africans. Mitjançant diferents casos i preguntes que se li han realitzat s'han pogut obtenir afirmacions que reiteren aquests patrons que s'han articulats al llarg de la història. La intel·ligència artificial tracta en certes ocasions de donar altres punts de vista. Però aquest fet no evita que mantingui en el seu discurs elements estereotipats i que continuen dibuixant una imatge del continent que, de certa manera és raonable, però que no té en compte els aspectes positius i favorables que proporciona la indústria turística del continent.

La intel·ligència artificial no és més que una reproducció de la informació, els coneixements humans, de les idees i raonaments que els éssers humans han portat a cap. Les dades i evidències que proporciona no són de creació pròpia, perquè aquesta no és un ens independent i espontani sinó que manifesta i relata informacions que ja han estat generades. Aquest és el motiu pel qual s'ha volgut analitzar aquesta font d'informació. Per demostrar que la intel·ligència artificial no es diferencia massa d'altres fonts d'informació que es poden usar. L'avantatge amb el qual compta aquesta és que la informació està dissenyada i presentada de manera que el lector és interpellat i les respostes poden arribar a ser molt personalitzades i gairebé úniques. De manera que facilita l'obtenció i el processament de la informació de forma polivalent a diferència de les altres eines d'informació existents.

4. CONCLUSIONS

El colonialisme és un fenomen que ha teixit la nostra modernitat, ha estat un dels episodis més transcendents de la història moderna i és la base i l'origen de molts dels conflictes que han sorgit en les darreres dècades. El llegat del colonialisme ha generat moltes de les dinàmiques i situacions que es donen a terme entre els diferents països i regions que formen part d'aquest planeta. Però, tot i haver-se desmantellat formalment amb les independències de les colònies que es van veure obligades a renunciar a les seves sobiranes, la seva herència continua fins als nostres dies.

El procés de descolonització va comportar la recerca de nous mètodes que ajudessin a mantenir i conservar els privilegis de les metròpolis en l'escala de poder global. D'aquí sorgeix el terme del neocolonialisme. Com s'ha esmentat en aquest estudi, el neocolonialisme és el terme emprat per fer referència a les diferents actuacions que es van realitzar (i es realitzen), en el procés de descolonització per mantenir els privilegis i beneficis que les metròpolis van extreure de les seves colònies. Continuar l'hegemonia del seu poder i influència va ser la motivació principal per mantenir la seva sobirania econòmica sobre les seves antigues colònies i disfressar-la amb discursos de llibertat, autonomia de les nacions i defensa dels drets humans.

Fenòmens com la globalització han contribuït a mantenir aquests sistemes de dominació. En referència a l'objecte d'aquest treball, el sector turístic també ha participat i ha maximitzat aquestes dinàmiques mitjançant la infiltració massiva en els mercats i negocis locals, l'emissió continua de població de la metròpoli a l'antiga colònia mitjançant els fluxos turístics i la perpetuació i reproducció de certs imaginaris vinculats a les realitats de les destinacions del tercer món.

Tot seguit, pel que fa a l'objectiu principal d'aquest estudi, se cercava determinar la involucració dels fluxos turístics dels turistes europeus en els països africans en la perpetuació de dinàmiques neocolonials. És a dir, valorar si la presència de turistes

europaus en els països africans es pot comprendre i desxifrar des d'una perspectiva neocolonial, on aquests contribueixen en l'aplicació i efectuació d'aquestes dinàmiques neocolonials.

En primer lloc, mitjançant els resultats obtinguts en l'anàlisi de les dades proporcionades per l'Organització Mundial del Turisme, s'ha pogut extreure que la gran majoria dels països africans tenen com a mercats emissors principals a les seves antigues metròpolis. Fet que demostra, que la presència de les antigues metròpolis europees no és cosa del passat i que la seva influència es tradueix en el sector turístic mitjançant els fluxos turístics que mantenen amb les seves antigues colònies.

Aquests fluxos turístics exemplifiquen el poder i domini que continuen tenint els països europeus, principalment França i Regne Unit, en el continent africà. Aquesta influència condiona la tipologia de serveis i productes que aquestes destinacions impulsen i fomenten. Aquests serveis estan dissenyats per satisfer les necessitats dels turistes internacionals, i sobretot als principals turistes que visiten els seus països, que com s'ha pogut veure en aquest estudi, solen ser els turistes provinents de les seves antigues metròpolis.

Aquesta circumstància il·lustra el gran pes i importància que continua mantenint Europa a l'Àfrica. La seva hegemonia encara és transcendental per a les economies dels països africans i mostra que tot i les independències polítiques que varen experimentar aquests països en el segle passat, les seves economies no han transcorregut aquest procés d'independència. I això es deu al fet que a les metròpolis europees no els ha interessat perdre els seus privilegis perquè les seves pròpies economies es sustenten a base d'aquests sistemes neocolonials.

Molts dels avenços tecnològics, científics i artístics que existeixen en l'actualitat s'han pogut finançar gràcies a aquests sistemes i dinàmiques que s'han perpetuat fins als nostres dies. I de no ser així, hi hauria molts dels privilegis que s'ostenten que no s'haguessin executat amb la rapidesa i immediatesa amb la qual s'han portat a terme. Com és el cas de la globalització, la democratització dels telèfons

intel·ligents i l'accés a internet, els quals han necessitat diferents matèries primeres que són molt abundants en el continent africà.

Les dades obtingudes i relacionades amb els fluxos turístics dins del continent africà han tret a col·lació altres resultats que són meritoris de ser examinats i comentats. La presència de les dues potències econòmiques més importants d'aquest planeta, com són els Estats Units i la Xina, posa de manifest que els països europeus no són els únics que tenen interessos externs dins de l'Àfrica. Aquestes dues potències han incrementat els seus vincles amb certs països africans com Etiòpia o Nigèria mitjançant la injecció de capital, la creació d'aliances de lliure comerç i la construcció d'infraestructures que serveixen com a moneda de canvi.

Però la presència de turistes provinents d'aquests països també té el seu impacte en la indústria turística dels països africans. Perquè com solen fer aquestes potències econòmiques, obliguen a la resta de països a modificar o transformar les maneres de fer i ser de les indústries locals perquè imitin i reproduïxin les seves pròpies maneres de fer i ser. Causant a aquestes haver d'adaptar-se als estrangers i al fet que no siguin els estrangers els que s'adaptin a la cultura del país que visiten. Deixant clar d'aquesta manera que les cultures autòctones es troben per sota de la dels turistes internacionals.

Relacionat amb el primer subobjectiu, el qual té per objecte estudiar els desplaçaments dels turistes dins del continent africà i determinar com aquests han impactat en la indústria turística del continent, agreujant les diferències entre els diferents agents que hi participen, cal esmentar que els privilegis i avantatges que tenen els turistes internacionals per sobre de les poblacions locals és evidentment plausible. Els turistes internacionals provinents de països rics viatgen amb la llibertat i el privilegi de poder escollir on i quan volen anar de viatge.

La gran majoria dels serveis i productes estan dissenyats per satisfer les seves necessitats i les indústries turístiques dels països africans no tenen com consumidor final les poblacions autòctones, ja que aquestes no es poden permetre gaudir d'aquests serveis que, pels seus pressupostos, són inabastables. Aquests fets són

corroborables quan, mitjançant els resultats obtinguts en les taules, les quals presenten els principals mercats emissors de turistes al continent africà, es demostra que la gran majoria són països fora de les fronteres africanes. Evidenciant les desigualtats i els desavantatges que viuen els ciutadans dels països africans que no poden participar activament en la indústria turística dels seus països a causa de la manca de recursos.

Aquestes desigualtats també es reproduïxen en el mercat empresarial turístic, ja que moltes empreses locals es veuen afectades per les grans cadenes hoteleres multinacionals que compten amb pressupostos a gran escala i incomparables amb els recursos amb els quals compten ells. Les empreses locals es veuen obligades a desistir o a reinventar-se per sobreviure en un sector on ja comencen amb desavantatges evidents.

Fent referència al segon subobjectiu, el qual té per objecte determinar si les diverses colònies mantenen situacions diferenciades les unes de les altres, gràcies als resultats obtinguts en l'anàlisi dels fluxos turístics es pot declarar que els països africans que basen la seva economia en el turisme i el sector serveis tenen una situació econòmica bona i un millor desenvolupament de la seva indústria turística. Els països que més turistes reben, com el Marroc o Sud-àfrica, són alguns dels països més estables políticament i econòmicament i això indica que el turisme és una eina de desenvolupament econòmic que aquests països han utilitzat per millorar les seves economies.

Aquest benestar creat pel sector turístic ha incrementat el benestar general d'aquests països, però cal recalcar que hi ha molta part de la població autòctona que no se'n beneficia d'aquest benestar i que tot i que aquests, comparats amb els seus països veïns, puguin viure una millor situació, això no erradica la pobresa i malestar que estan experimentant. La majoria dels ingressos percebuts pel turisme van a mans d'empreses multinacionals les quals no tenen les seves seus en aquests països i que, per tant, no paguen els seus impostos directament en el país.

En conseqüència, aquests ingressos derivats del turisme no es redistribueixen entre la població local i queden en mans de les grans empreses multinacionals. Creant d'aquesta manera un fals enriquiment del país que només beneficia a un sector de la societat i perjudica la resta.

Relacionat amb el tercer i últim subobjectiu, el qual té per objecte estudiar els estereotips i clixés reproduïts des d'una perspectiva occidental mitjançant la intel·ligència artificial envers els països africans, es pot concloure, d'acord amb l'epígraf dedicat a l'anàlisi de les respostes d'una intel·ligència artificial, que aquesta continua reproduint i emulant els continus discursos i estereotips relacionats amb la inseguretat de viatjar a l'Àfrica i de com l'experiència en el continent s'ha de basar a estar alerta i pendent constantment dels perills dels quals es pot ser víctima.

La intel·ligència artificial deixa de banda molts cops el positivisme per emmarcar contínuament els aspectes negatius de viatjar a l'Àfrica, generalitzant i sense tenir en compte els aspectes positius i aprenentatges que es poden obtenir de visitar un continent com l'Àfrica. On els paisatges gairebé únics i l'hospitalitat de la seva gent són la seva marca identitària. És comprensible recomanar a la gent, vagi on vagi, que tingui sempre compte dels perills, però també és necessari recalcar les bones experiències que poden treure dels seus viatges a indrets desconeguts.

Així doncs, mitjançant les dues anàlisis que s'han realitzat en aquest treball es pot determinar que la indústria turística és un instrument que ha servit per continuar i perpetuar les dinàmiques neocolonials que els països rics mantenen amb els països africans. Convertint d'aquesta manera al continent en una font constant de producció i aprofitament per a les indústries econòmiques dels seus països i agreujant la situació decadent que viu l'Àfrica i que sembla no tenir data de finalització.

Els resultats obtinguts en aquest treball han il·lustrat, mitjançant el turisme, com les antigues metròpolis continuen persistint en controlar i gestionar el continent al seu gust, però disfressant-ho amb el fet que els països africans són estats fallits incapaços de resoldre els seus conflictes i que els seus polítics són polítics corruptes i negligents incapaços de governar els seus països i acabar amb

l'estancament econòmic. Fet que no és erroni. Però el que no s'esmenta és que aquests governs i polítics són, de certa manera, marionetes que vetllen pels interessos dels països que financen els seus propis interessos personals.

L'Àfrica és un continent amb un potencial apoteòsic pel que fa al turisme. És un continent amb una diversitat paisatgística i climàtica característic i que el converteix en un gran destí turístic on descobrir, conèixer i ampliar les experiències pròpies. La seva diversitat cultural i ètnica és molt particular i és un gran destí per familiaritzar-se amb altres maneres de fer i de viure. Els diferents països que conformen l'Àfrica són molt diferents entre ells i cada un viu realitats específiques i diverses. Però el turisme és una activitat econòmica que realment pot ajudar a reconduir la situació d'aquests països. El problema per convertir l'Àfrica en una potència turística és la manca de bons líders i la instrumentalització que els països rics en fan dels seus recursos i atractius.

El tema en el qual ha radicat aquest treball ha estat molt interessant d'estudiar i analitzar. És un tema que al llarg del grau universitari no s'ha gairebé tractat en cap matèria. Gràcies a la realització d'aquest treball s'han obtingut resultats importants que són dignes de ser compartits amb la resta de l'alumnat que s'està formant per liderar el sector turístic. Es considera que el sector acadèmic relacionat amb el sector turístic hauria d'estudiar i analitzar en profunditat els fenòmens esmentats en aquest treball, ja que formen part de la realitat del sector i no s'haurien d'abandonar ni deixar de donar importància.

Els diferents aprenentatges i coneixements assolits en la realització d'aquest treball han estat estimulants i han contribuït a formular un discurs més instruït i reflexiu sobre la incidència i els efectes del colonialisme en el sector turístic. S'han assolit els objectius plantejats i s'ha pogut determinar el propòsit d'aquest estudi.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Alberdi, J. Pérez de Armiño, K. (2005). *Diccionario de Acción Humanitaria y Cooperación al Desarrollo*. Universidad del País Vasco. <https://www.dicc.hegoa.ehu.eus/listar/mostrar/34>

Apostolopoulos, Y. Leivadi, S. i Yiannakis, A. *The Sociology of Tourism. Theoretical and Empirical Investigations*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203714294>

Bandyopadhyay, R. (2011). A photo ethnography of tourism as neo-colonialism. *Annals of Tourism Research*, 38 (2), 714–718. <https://doi:10.1016/j.annals.2010.11.002>

Beltrami, M. (2008). *El viaje colonial y la imagen ideal del destino*. EUMED. <https://www.eumed.net/rev/cccss/0712/mb.htm>

Britton, S. (1989). 'Tourism, dependency and development', in Singh, T.V., Theuns, H.L., and Go, F., eds, *Towards Appropriate Tourism: The Case of Developing Countries*, Peter Lang, Frankfurt, pp93–116.

Britton, S. (1996). Tourism, dependency and development. A dins Y. Apostolopoulos, S. Leivadi, i A. Yiannakis (eds.), *The Sociology of Tourism*, London, Routledge, (pp. 155-172).

Burns, G.L. (2004). Anthropology and tourism: past contributions and future theoretical challenges. *Anthropological Forum*, 14 (1), pp 5–22.

Coll Morales, F. (2020). *Neocolonialismo*. Economipedia. <https://economipedia.com/definiciones/neocolonialismo.html>

Fábregas Puig, A. (2017, agost 16). *El turismo: ¿El turismo nuevo colonialismo?* Chiapas Paralelo. <https://www.chiapasparalelo.com/opinion/2017/08/el-turismo-nuevo-colonialismo/>

Furlough, E. (2002). Une leçon des choses: Tourism, empire, and the nation in interwar. *France French Historical Studies*, 25 (3), 441-473.

Gaye, A. (2006). *Chine-Afrique le dragon et l'autruche: Essai d'analyse de l'évolution contrastée des relations sino-africanes: saint ou impie alliance du XXIe siècle*, Harmattan.

Iverson, D. (2022, Novembre 13). *Postcolonialism*. *Encyclopedia Britannica*. <https://www.britannica.com/topic/postcolonialism>

Jennings, E.T. (2003) From Indochine to Indochic: The Lang Bian/Dalat Palace Hotel and French Colonial leisure, power and culture. *Modern Asian Studies*, 37 (1), 159-194.

Kabunda Badi, M. (1991). *El Neocolonialismo en África. Sus formas i manifestaciones*. https://sodepaz.org/wp-content/uploads/images_sodepaz_ant/pdf/revista024/11_neocolonialismoafrica.pdf

Lew, A. A. Hall, C. M. Williams, A. M. *A Companion to Tourism: Postcolonialism, Colonialism and Tourism*. Blackwell Publishing. <https://books.google.es/books?hl=es&lr=&id=nePEB4e3Y0EC&oi=fnd&pg=PA235&dq=tourism+and+colonialism&ots=6382sXJ2Hd&sig=pu4by5MO72-uov-Ut996N-jhFUg#v=onepage&q=tourism%20and%20colonialism&f=false>

Little, R. (2011). Colonialismo e Imperialismo: Europa y el dominio del mundo. *Revista Credencial*. <https://www.revistacredencial.com/historia/temas/colonialismo-e-imperialismo-europa-y-el-dominio-del-mundo>

Luján Aldana, C. (2019, abril 29). *Las particularidades del colonialismo en África y sus consecuencias*. Tilxayac. Analizando África desde México. <https://tilxayac.com/las-particularidades-del-colonialismo-en-africa-y-sus-consecuencias/>

Macías Chávez, K.C. (2015). *El Neocolonialismo en nuestros días: La perspectiva de Leopoldo Zea*. <http://www.scielo.org.co/pdf/unph/v32n65/v32n65a04.pdf>

McKercher, B. L'Espoir Decosta, P. (2007). *Research report: The lingering effect of colonialism on tourist movements*. 13. (3). 453-474.
https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.5367/000000007781497746?casa_token=NnJQjIR1PWgAAAAA:xV1Nzh28Rh4dE8XkWuy6E3sq3K8XBUOH8-60MI3ojtaiB4tAQFcZPr04z9HaKPB3k6o1gTQL-VtB

OpenAI. (2023). ChatGPT (versió 12 de maig) [Large language model].
<https://chat.openai.com>

Organización Mundial de Turismo. (2004). Turismo y atenuación de la pobreza. Recomendaciones para la acción.

Osterhammel, J. Jansen, J. C. (2019). *Colonialismo: Historia, formas y efectos*. Siglo XXI de España Editores.

https://books.google.es/books?hl=es&lr=&id=FGGbDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT6&dq=colonialismo&ots=gcVyRq_W1P&sig=JvSKEmRPCeoBtX21XbpNAgn3UzA#v=onepage&q=colonialismo&f=false

Ravi, S. (2008) Modernity, imperialism and the pleasures of travel: The continental Hotel in Saigon. *Asian Studies Review*, 32 (4), 475-490.

Ríos, X. (2006). *China y su papel en África*. Dialnet. Universidad de la Rioja.
<https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/2787596.pdf>

Salazar, N. B. (2006). Antropología del turismo en países en desarrollo: Análisis crítico de las culturas, poderes e identidades generados por el turismo. *Tabula Rasa: Revista de Humanidades*. (5).
http://www.scielo.org.co/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1794-24892006000200006

Tucker, H. (2019). Chapter 8: Colonialism and its tourism legacies. Dins D. J. Timothy (Ed.) *Handbook of Globalisation and Tourism*. (pp.90-99).
<https://doi.org/10.4337/9781786431295>

Uriarte Máxima, J. (2019, octubre 10). *Colonialismo: Definición y Características*. Enciclopedia Humanidades. <https://humanidades.com/colonialismo/>

Vega Ramos, M. J. (2003). *Imperios de papel. Introducción a la crítica postcolonial*. Crítica.

Walton, J. K. (2023, Abril 4). Tourism. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/topic/tourism>

Wearing, S. (2001). *Volunteer tourism: Experiences that make a difference*. Wallingford: CAB International. https://books.google.es/books?hl=es&lr=&id=6VRrdFoCCDwC&oi=fnd&pg=PR8&ots=gy8sTLhNrY&sig=slw_ReE4i76BwgnHRhsEKzgQjDI&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

World Tourism Organization. Tourism Statics. Country Specific. (2023, abril). <https://www-e--unwto-org.eu1.proxy.openathens.net/action/doSearch?ConceptID=2469&target=topic>